

**Dissertatio inauguralis medica de anodynorum virtutibus venenorum ... /
[Gottlieb August Michaelis].**

Contributors

Michaelis, Gottlieb August, 1712-
Stentzel, Christian Gottfried, 1698-1748.
Universität Wittenberg.

Publication/Creation

Vitembengae (sic) : Ex Officina Eichsfeldiana, [1735]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/vnbqpp9w>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Q. D. B. V. 3

DISSETATIO INAUGVRALIS MEDICAE

DE

ANODYNORVM

VIRTVTIBVS

VENENORVM

QVAM

PRAESIDE

CHRISTIANO GODOFREDO

STENTZELIO

ARTIS SALVTARIS AC PHILOSOPHIAE DOCTORE, CHIRUR-

URGIAE PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO, PATHOLOGICAE

GIAE PROFESSORE SVBSTITVTO H. T. FACVLTATIS

MEDICAE PRO-DECANO

IN AVDITORIO MAIORI

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS

DIE SEPTEMBRIS XXII. A. MDCXXXV.

PRO GRADV DOCTORIS

P. P.

GOTTLIEB AVGVSTVS MICHAEL

MARGLISSA - LVSATVS

VITEMBERGAE

EX OFFICINA EICHSFELDIANA.

DE
ANODYNORVM VIR-
TVTIBVS VENENORVM.

I.

Ebescit ac stupet, languente rigente-
que corporis machina, sensus; lan-
guet ac rigit, mente profundis abdi-
ta cogitationibus, corpus; offendi-
tur, laesis neruis, corruptoque, qui
eosdem humectat, succo, memoria &
quaeuis animae functio; perit omnis,
sanguine deprauato, illiusque motu
sufflaminato, animi corporisque uigor. Plures idem, quas se-
duli & genuini annotarunt medici, morborum mortisque histo-
riae docent ac demonstrant. Nec audit, nec uidet, nec alios
motus organis impressos mens percipit, quando graui corpus
affectum tetano, aut forti tactum apoplexia, magis cadauer,
quam uiuum sistit hominem. Immobilis instar trunci tota se
habet humani machina corporis, si profundiores meditationes
acerbioresue mentis commotiones ecstasin aut catalepsin accersi-
uerunt. Vtriusque actiones generis, tam uoluntariae, quam

mechanicae, impedita sanguinis circulatione, omnino cessant, uti in aegrotis asphyxia decumbentibus obseruamus. Cerebro compresso, obstructo, inflammato, exulcerato, aut alia affecto ratione, non animi duntaxat sed corporis quoque vires labem patiuntur. Haec, tot aegrotorum phrenitide, melancholia, mania, stupiditate, spasmo, aliisque similibus morbis laborantium exemplis confirmantur. Haec imprimis Schleidanus, inclutus ille historicus, expertus fuit, qui a tegula in caput delabente percussus, in tantam memoriae imbecillitatem incidit, ut ne proprii quidem nominis recordari potuerit. Haec etiam catalepticus ille apud BVCHANANVM, (a) habuit fata, qui in mediis scalis ascendentium subito stupore correptus, ita gradibus adhaesit, ut nec ulla ratione diuelli posset, & sequentibus uiam praeccluderet. Omnia ista, quam amica inter mentem & corpus coniunctio, quam intimum inter has duas natura penitus diuersas substantias commercium intercedat, abunde probant, non autem simul in aprium deducunt, quale adsit uinculum, animam, substantiam materiae expertem, cum corpore, machina artificiosissima, coniungens; abstrusior adhuc atque in occulto plane haeret connexionis modus. Certissimum quidem, & tum rationi tum experientiae conuenientissimum, quod praecipuum huius commercii subsidium, sanguinis circulatio, atque ab ea dependens liquidi neruei secretio, secretique ad partes motui ac sensui seruiens deriuatio constituat, haec autem, nec quale sit uinculum, nec qualis uinculi ratio, satis euincunt. Nullo nihilofecius philosophi ac medici tempore defuerunt, qui perfacilem huius rei explicationem ac demonstrationem iudicantes, in uarias abierunt partes, aliis alia subinde excogitantibus ac fingentibus, quae mentem cum corpore coniungere dicuntur, uincula. Ex horum numero sunt, qui in mutua mentis corporisque actione ac passione, uinculum diuersarum hominem constituentium substantiarum consistere, autumant; uerum hic minime principium, multo minus modus ac ratio connexionis, sed effectus potius,

(a) Lib. 6. Historiae Scoticae.

tius, a mente cum corpore arctius coniuncta resultans, indicatur. Nec illi rem acu tetigisse uidentur, qui spiritus, modo immateriales, modo materiales, modo utriusque participes substantiae, in scenam producunt, certum ab iisdem intimi, quod inter animae corporisque actiones obseruatur, commercii fundamentum arcessentes; nullus enim immaterialis, praeter rationalem animam, in homine spiritus datur; mediae spiritus naturae, est inane otiosi commentum ingenii; spiritus denique minus accommodate materialis dicitur, & si per eundem, succum, qui in corticali cerebri parte secretus per medullofam ad oblongatam profluens medullam neruos rigat, nutrit, atque in naturali statu tonoque conseruat, intelligimus, denuo modum, quo idem immaterialem cum materiali substantiam coniungere possit, ignoramus, omnisque scrupulus per motum tonicum, quem nonnulli ex medicis recentioribus, ad huius rei explicationem in subsidium uocant, haud remouetur, dum idem has duas discrepantes plane hominis partes non coniungat, sed ab iisdem coniunctis atque unitis demum proueniat ac dependeat. His omnibus ad amussim examinatis atque expensis, melius sane in enodanda hac tot inutilibus controuersis implicata sententia consilium nemini suppeditare possum, quam, ut missa inani sterilique, de mentis corporisque uinculo, speculatione, ad ipsos effectus tam in sanis quam aegrotis euenientes hominibus, qui iam ab anima, iam a corpore, iam ab utraque parte simul affecta deriuandi sunt, attendendo, congruas exinde firmans regulas, prosperae defensionis ualetudinis, ac discrepantium profigationi morborum, ea, qua decet, prudentia ac circumspectione, prospiciat.

II. Mens, si illius respicias essentiam, omnis expers passionis, nullis sua natura mutationibus obnoxia est, per actiones uero atque operationes, quas exercet, multorum particeps redditur incommodorum, ac neruorum succique illos rigantis ministerio, bona malaque cum corpore communicat, & uicissim, corpore affecto, afficitur. Hinc tanta illico in actionibus mentis

mutatio obseruatur, quando humani fabrica corporis, diuinum opus, & diues artium, laeditur, & uel solidis uel fluidis partibus corruptis, bona illius dispositio labefactatur; frigescent certe, QUINTILIANO (b) teste, impetus mentium, quos non explicant ministeria membrorum. Ipsi itaque animi, cum CICERONE (c) pronuncio, magni refert, quali in corpore locati sint. Quid mirum hinc, si cum humanae statu machinae, mentis consentiunt actiones? Quanta, quaeso, mentis perturbatio, quam inconcinnae cogitationes, quanta in functionibus uehementia, et furor, concitatioem perturbatumque sanguinis in febribus continuis motum, uti phrenitis & paraphrenitis confirmat, comitantur? Quanta, sanguine spirituosis re-ferto obrutoque particulis, uti ebrietatis constat exemplo, intellectus, memoriae, omniumque functionum deprauatio. Clarius adhuc horum documentum, nobis anodyna, & sub his comprehensa hypnotica & narcotica, diuersaque illorum in humanis corporibus operatio, atque effectus, suppeditant, quae iam nimis irritando, iam contrahendo solida, nunc resoluendo, nunc condensando fluida, & dehinc modo celerioem, modo tardioem sanguinis progressum inducendo, ac cerebrum neruosiue principium generis obstruendo, aut premendo, corporis mentisque stuporem inducunt.

III. Omnia narcotica, optima, si eadem congrua ratione ac dosi adhibeamus, remedia esse, multiplici constat experientia, quaeuis ex aduerso anodyna & hypnotica, si iisdem abutamur, pessimorum more uenenorum, bonam corporis dispositionem labefactare, res pariter notissima est, multisque funestis dudum confirmata experimentis. Maxime sane, his in aprico positis, mirandum, quod plures inuenti fuerint, atque adhuc inueniantur medici, qui non erubescunt affirmare, se opiatis destitutos remediis, medici nomen atque officium nunquam desideraturos. Verum enim uero, habet opium, habent alia remedia, quae de opii principiis participant, suas uirtutes, sua emolu-

(b) Declamat. i.

(c) Tusculan. quaest. lib. i.

emolumenta, suas laudes, minime autem eadem promiscue, panacearum instar, adhibere decet, cum hac methodo medendi utentes, rationalis dignitate medici omnino indigni sint, nunquam curam morborum perfectam, sed palliatiuam saltem, ubi mali reditus maiori metuendus impetu, instituendo. Summam hinc in humani salutem generis iniquitatem atque iniuriam committunt, qui opium atque ex illo parata remedia, pro certis, tutis ac specificis anodynis & hypnoticis habentes, repetentes Homero laudatum pronunciant, atque ad cuiusuis profligationem incommodi sufficere putant. Qua quaeso ratione, rationalium characterem & dignitatem medicorum tueri potestis, qui in tot & tam discrepantibus dolorum & uigiliarum causis, unum idemque remedium, tanquam sufficiens, omnibusque accommodatum circumstantiis, praescribentes, & commendantes, a sana longissime ratione, arbitra bonorum malorumque, aberratis? Quot, adhibitis opiatis, auxilii & leuaminis loco, suffocatio correpti asthmate, atrocissimos atque intolerabiles fere pectoris, cordis, aliarumque partium dolores, opiatorum abusui adscribendos, tolerare coacti fuerunt? Quot, profligatis, per opiata, pedum, manuum, aliorumque artuum doloribus, internorum inflammatione uiscerum correpti, grauibusque misere excruciatii symptomatibus derepente perierunt? Quot, sufflaminatis, per intempestiuum laudani opiati usum, excretionibus criticis, in epilepsiam, tetanum, apoplexiam inciderunt, praematura iisdem auocati morte? Quot, uenerea afflicti lue, ad opiata, dolores mitigandi ergo, tanquam ad sacram anchoram, confugientes, corruptae secretionem materiae impediendo, cerebri obstructioni, inflammationi, ac his succedenti delirio, & conuulsionibus ansam dederunt? Eodem innitentes fundamento, specificam atque uniuersalem, quam multi tribuunt, opio, & ex eodem paratis remediis, uirtutem hypnoticam denegamus; uaria quippe peruigilii est origo, uariae sunt eiusdem causae, quibus omnibus emendandis & remouendis, impares sunt opiatorum uires. Et quo rationis aut experientiae suffragio, illud remedium pro

specifico

specifico hypnotico habere possum, quo ad totam drachmam assumpto, perpetuae per totam noctem uigiliae, uti alio iam tractatu, (d) propositis probauimus exemplis, excitatae fuerunt?

IV. His pluribusque aliis commoti causis, rationale anodynorum, & ad haec, suo quodammodo iure, pertinentium hypnoticorum & narcoticorum, examen utile et necessarium duximus, eam de illorum usu fouentes sententiam, quod anodyna & hypnotica non nisi mitiora, eaque morborum origini ac materiae peccantis naturae aecommodata, seligenda & praescribenda, narcotica uero, in dolore intolerabili, aliis auxiliis incassum adhibitis, parcissima penitus quantitate, congruo tempore & uehiculo, ac conuenienti praeparata ac correcta modo, exhibenda sint. In narcoticorum usu, monet HEVRNIUS, (e) religiose obseruare debemus, primum, ut sensus tactus hebescat; secundo, ut narcoticum nihil noxae aut iniuriae relinquat in parte ab eius usu; tertio, ut affectui conferat. Huic saluberrimo praeepto morem gerentes, in diuersa discrepantium anodynorum principia, uariamque eorum in diuersis operationem subiectis inquiramus, quo, iisdem perspectis & demonstratis, in quonam casu, qua dosi, quo uehiculo, quo tempore, haec illaue, aut usurpanda, aut omnino fugienda sint, discamus. Sunt uero medicamenta, Graecis *ἀνώδυνα* dicta, quae dolorem, uel correcta sublataque illius causa, uel eadem manente, impedita cerebri & neruorum actione & motu, dolorem, aut mitigant, aut penitus tollunt, aut illius perceptionem impediunt. Horum, ex BOERHAVII (f) mente, tres constituendae classes, in quarum prima, paregorica, in altera, hypnotica, in tertia, narcotica occurrunt. Remedia paregorica multis idem, quod anodyna denotant, atque a GALENO (g) etiam *λυσιπωνα* & *παισι-*

(d) Diatribe Graeco-Latin. de somno. cap. 19. p. 150. & 151. (e) Lib. 3. Method. ad Praxin. cap. 3. (f) tract. de uiribus medicamentorum. Classe IV. cap. 9. p. 338. (g) Lib. 2. de Simplic. Facultat. cap. 14.

παισιπνοα dicuntur, atque in paregorica per se & per accidens talia distinguuntur. Hypnotica, uero illa uocamus medicamenta, quae dolorem, dolorisque auferunt perceptionem, conciliando somnum. Narcotica demum, non somnum saltem, sed stuporem plane inducendo, nos doloris expertes reddunt.

V. Non unum eundemque haec discrepantis remedia naturae habent effectum, sed idem uariis omnino per uariam corporum constitutionem redditur; his prosunt illa, illis haec nocent; emollientia aliis, aliis resoluentia conueniunt; multis narcotica, optima & tutissima sunt anodyna, multis econtra tutissima alias anodyna, stuporem ipsamque accersunt mortem; his, causa doloris, anodyni munus remedii praestat, illis iterum, sic dictum medicamentum anodynum, dolorem creat. Adeoque, cum certa, tuta, atque uniuersalia anodyna & hypnotica, uti iam antecedentibus demonstratum, adhuc desiderentur, nec humana parari possint arte, & alia dehinc aliaque, multiplices dolorum causae, uaria partis affectae constitutio, discrepans turbati somni origo, subsidia anodyna & hypnotica postulent, distinctus de dolore & peruigilio, horumque causis, modoque & auxiliis, eadem, cum uniuersi emolumento corporis, cito tutoque auferendi, conceptus necessarius est.

VI. Per dolorem uero, incommodi neruosa corporis nostri partes afficientis perceptio intelligitur. Mens igitur, illam, quae neruis infertur, iniuriam, motu illo praeternaturali ad sensorium commune propagato, percipit. Perceptio hac ratione cum motu neruis impresso conueniens, discrepantem causae, dolorem excitantis, indolem indicat, ex qua perspecta cognitaque, medicus prudens colligere & iudicare potest, quo, ad eandem delendam, opus sit subsidio. Quod uero dolor, a laesionis neruis illatae perceptione dependeat, docet omnis doloris, sublata mentis cum corpore, per stuporem, amentiam ac somnum profundiore, communicatione, absentia. Ita plures aegroti epilepsia laborantes, licet quaeuis corporis membra, maxima ui atque impetu distrahantur ac contorqueantur, nul-

lum plane ex allegata causa sentiunt dolorem, ad se uero redeuntes, restituto, quod inter mentem & corpus intercedit, commercio, fitim, totius corporis languorem, aliaque percipiunt incommoda. Simili plane ratione illi, quos fortisprehendit apoplexia, nec admotam uertici sartagine candentem, nec applicata nuchae atque occipiti uesicatoria, nec eum, quem uolatilia naribus, temporibus, aliisque illita affricataque partibus, imprimunt motum, aduertunt. Claro exinde documento patet, quod remedia anodyna, palliatiuam doloris curam perficientia, κατ' ἐξοχήν narcotica sint dicenda, & sub se omnia ea complectantur, quae, impedita cerebri neruorumque actione, motusque impressi ad mentem propagatione, stuporem atque ἀναίσθησιν inducendo, dolorem, manente illius causa, tollunt.

VII. Leuioris hac methodo iniuriae neruis illatae perceptio, grauiore, neruis omnino stupefactis, malo inducto, impeditur. Neruos enim, omnesque humani partes corporis cauis apertisque praeditas neruis, cuiusuis subiectum doloris constituere, omnes, quae dolorem producant, causae, omnia, quae eundem comitantur ac sequuntur, symptomata, & omnia denique, quae eundem leniunt atque auferunt, remedia, confirmant. Multiplici uero ratione, atque a uariis diuersae plane indolis rebus, nerui afficiuntur ac laeduntur. Iam doloris causa atque origo a uitalium abundantia humorum nimiaque uasorum dilatatione atque irritatione dependet, uti pulsatorii exemplo doloris, in aegrotis plethora ac dyscrasia biliosa laborantibus, obseruandi, constat, cui temperando et remouendo, abstinentia, uenae sectio, nitrata, serosa et subacida, tanquam praestantissima et praesentissima anodyna effectus, conueniunt. Iam nerui, succis gelatinosis et laudabilibus deficientibus, nimis exsicantur, contrahuntur, ac dolor, cum solidarum rigiditate partium, corpus excruciat, in quo rerum statu, deperditorum restitutio humorum per facilis alimenta digestionis, largum ac defecatum suppeditantia chylum, externaque emollientia ac demulcentia, optima constituunt paregorica. Quid iam dicam de diuersa

uerfa humorum fale alcalino, muriatico, acido, sulphureo, &c. scatentium acrimonia, diuerſaque hinc proueniente neruorum irritatione, uellicatione ac diſtractione, & his oppoſitis opponendisque antidotis anodynis? Quid ignis, nimiusque calor, quid impenſum frigus, quid uermes, quid humores extrauaſati, quid alia peregrina neruis incumbentia, quid nimia ſuccorum commotio, quid tardior eorum & difficilior progreſſus, aut penitus ſtagnatio, ſtagnantium reſolutio et putrefactio, quid contuſio, quid punctura, quid aliis excitata modis uulnera, in producendis multiplicis naturae doloribus praeſtent ualeantque, ac quam diſcrepantibus hic egeamus ſubſidiis anodynis, notiora ſunt, quam ut ulla explicatione illuſtrari debeant?

VIII. Et quis nescit, quod res dolorem parientes, per-
uigilium quoque, indiuiduum doloris comitem, accerſant. Per-
raro hinc idiopathica occurrit agrypnia, ſed eadem maximam
partem aliorum morborum, et imprimis dolorum ſymptoma
eſt. Continuis autem quosdam uigiliis, omnis expertes doloris,
omnique alia corporis infirmitate liberos, ſolo detentos moerore,
aut alia mentis irritatos perturbatione, uel turbato, per tumultum
aliaque excitantia, ſomno, affligi, quotidianus rerum uſus
diu docuit. Omnia enim iſta, quae fluxum liquidorum per ner-
uos, neruorumque motum augent, agrypnae conſtituunt cauſas,
cum uice uerſa, omnia iſta, quae neruorum tenſionem ſuccique
neruos rigantis ſecretionem & motum minuunt, aut cohibent, uel
ſomnum, uel ſtuporem inducendo, ſint atque euadant uel hy-
pnotica, uel narcotica. Ea igitur duntaxat in tutorum atque ac-
commodatorum claſſem hypnoticorum referenda ſunt, quae ſuffi-
cientes & pares ſubigendis & remouendis fortioris neruorum mo-
tus cauſis uires poſſident. Cauſae uero ſucci neruei neruorum-
que motum intendentes, multiplices ſunt, uariaque earum exi-
ſtit origo, ſedes atque indoles. Nunc ſtrepitus curruum, equo-
rum, aliisque excitatus tumultus modis, continuam, continuato
ſtimulo, neruorum tenſionem conſeruando, omnem excutiunt
ſomnum. Nunc uentriculus largiore alimentorum copia refer-

tus, difficilis respirationis, incubi, turbatique plane somni auctor est. Iam alimenta potulentave acriora, iam uiscidiora, diuersae cruditatibus naturae materiam fomitemque praebent, ac generata hinc cardialgia, passione colica, iliaca, diarrhoea, dysenteria, insomnes ducimus noctes. Iam inedia laboreque fessos irritatus a propria limpha uentriculus, & hunc comitantia tormina, omnis somni expertes reddunt.

IX. Nulla hac ratione alimenta, nulla potulenta, nulla medicamenta, nullas ex reliquis, quas medici nonnaturales uocant, rebus, si uariam eorum naturam, uariumque, quo quiuis delectatur, utendi modum, attenta respicis mente, eaque cum discrepante tot hominum constitutione, diuerso uitae genere, consuetudine, ac consuetudinis potestate confers, inuenies, quae non peraeque & in classem uenenorum, dolorem & peruigilium excitantium, & simul in catalogum antidotorum, his malis profligandis seruientium, sint referenda. Ab acriorum & drastico-
rum abusu purgantium atque emeticorum grauissimos uentris cruciatus generari, illisque omnem auferri somnum, pluribus funestis constat experimentis, cum eadem remedia euacuantia, aegrotis suffarctu pulmonali, hydrope, aliisque morbis ex pituitosa prognatis dyscrasia laborantibus exhibita, uiscidarum saburram cruditatum, anxietatis & pertinacis causam peruigilii, remouendo, optima sint anodyna & hypnotica. Ita idem quoque cum diuerso, quem sic dicta sudorifera & bezoardica uolatilia, in uario discrepantium morborum statu, praestant, effectu, comparatum est; si enim ab abundantis colluue feri, relaxatis, distentis, pressisque nimium solidis, praeter alia incommoda, turbatus planeque impeditus somnus molestiam crearet, eadem tutissimum atque appropriatum anodynum & hypnoticum constituent, a quibus econtra, atrociorum concursus symptomatum, & perpetuae cum delirio uigiliae excirantur, si eadem, praesente nimia humorum resolutione, tenuitate atque acrimonia, praescribens, nouum materiae peccanti fomitem suggeris; hic potius tibi serosa, gelatinosa, acida, ac nitrata,
scopo

scopo sedandi dolores, procurandique somnum, commendata esse debent.

X. Nec alio in humana corpora modo, uesicatoria, setacea, & cauteria operantur, remedia, dolorum & peruigilii ab humorum uiscidorum congestione & stagnatione ortorum medellae dicata, quorum quippe liberum progressum, resoluendo attenuandoque, restitunt; quibus adhuc addendum, quod interdum horum applicatione remediorum, minoris perceptio doloris, dolore atrociori excitato, impediatur partim, partim destructa nerui affecti actione, communicatio mentis cum corpore, intercepta motus dolorem causantis, ad commune, uti uocatur, sensorium, propagatione, tollatur. Ne igitur opinionibus uulgi abrepti in errores maxime perniciosos & superstitiones pene aniles incidamus, omnibushuc pertinentibus bene consultis exploratisque, e re omnino esse iudico, exactum sic dictorum anodynorum & hypnoticorum examen ea suscipere methodo, ut tum ex eorum principiis, tum ex observationibus clinicis perspiciamus, quod nec uniuersalia, nec specifica prostant hypnotica atque anodyna, & quod eadem, quae alias pro tutissimis anodynis & hypnoticis habentur, non semper, si eas, quas commendauimus, cautelas, negligamus, sint tuta, & quod perniciosissima uenena narcotica, non semper sint perniciofa.

XI. Cum uero ante omnia necesse sit, ut constituta in anodyna interna externaque, eaque uel palliatium, uel perfectum praestantia auxilium, distinctione, singulorum seorsim uires, & effectus enodemus, primum eorum, quae pro paregoricis & hypnoticis habentur, catalogum suppeditabo, iisque specialem deinceps explicationem adiungam. Alia autem ab aliis allegantur paregorica, aliaque iterum hypnotica & narcotica recensentur, aliaque anodyna, tanquam propria cuius affectui, ex PRAEVOTII (h) sententia, commendantur. In classe paregoricorum, quae GIESWEINIUS (i) sedatiua dicit, folia,

B 3

flores,

(h) Mater. Med. p. 436.
p. 83.

(i) Hodego Medico. lib. I. part. 3. tit. 3.

flores, semina & radices, althaeae, anethi, bardanae, betonicae, ebuli, linariae, maluae, lactucae, endiuiae, portulacae, meliloti, mercurialis, sambuci, uerbasci, uiolariae, chamaemeli, croci, liliorum alborum, foenu graeci, sesami, urticae, amygdalas dulces, caricas, cataplasma ex medulla panis albi in lacte cocti, decoctum althaeae cum capite, intestinis ac pedibus ueruecis, emplastrum de baccis lauri, de melilotto, mucilaginem seminis psyllii, cydoniorum, oleum amygdalarum dulcium, liliorum alborum, opium, inuenimus. Plura ex citatis iam remediis, nobis in hypnoticorum perscrutatione occupatis occurrant, praeter ea uero, quae paregoricis annumerata fuerunt, a multis pro specificis hypnoticis, folia, flores, semina & radices absinthii, chaerefolii, cynoglossae, hyoscyami, mandragorae, nasturtii, nicotianae, nymphaeae, persicorum, salicis, semperuiui, papaueris, rosarum, nux metella, nux moschata, muscus aboreus, & ex iisdem parata infusa, decocta, cataplasmata, aquae, balsama, condita, conseruae, electuaria, essentiae, emulsiones, epithemata, habentur. Ab hypnoticis ad narcotica transeuntes, multa iterum deprehendimus, quorum iam antecedentibus facta mentio, his uero adhuc sequentia κατ' ἐξοχήν narcotica dicta, nempe cicuta, dorycnium, cuminum siluestre, solanum, umbilicus ueneris, Thea Chinensis, flores ligustri, oculi populi nigri, semina coriandri, lolii, baccae sambuci, hyoscyami, oleum amygdalarum amarum, buxi, aliaque ex adductis parata remedia, addenda sunt.

XII. Quantum inter haec, quae antecedens caput tibi sistit, remedia anodyna, discrimen intercedat, quanta sit principiorum, quibus constant, ac uirium, quas exserunt, differentia, nemini, nisi prima artis salutaris & rei herbariae fundamenta ignorantibus ignotum esse potest. Quo igitur promissis satisfiat, ad exactiorem notiorum & usitatorum anodynorum explicationem progrediens, ab eorum, quae ob uirtutem acria temperantem salia, neruosque nimium tensos & irritatos demulcentem, dictorum catalago remediorum annumerantur, inuestigatione

rione atque inquisitione initium ducam. Huius loci sunt, quaeuis herbae, radices, semina, aliaque, quae triplex materiae medicae regnum suppeditat, simplicia, omniaque, quae in officinis, sub uariis nominibus, uariisque formulis, prostant, composita, nitrosi, serosi, oleosi, mucilaginosi, terreis, & acidis saturata particulis, sic dictae plantae & radices emollientes, semina refrigerantia, fructus gelatinosi, aliaque ad descriptorum indolem remediorum proxime accedentia. Inter eadem, *Lactucam*, si uirtutem anodynam & hypnoticam, quam illi ueteres tribuebant, respicis, famigeratissimam omnino praedicare potes. *Lactuca* a **DIOSCORIDE** (k) *ευσόμαχος, ύποψύχουσα, ύπνωτική, κοιλίας μαλακτική, γάλακτος κατασπαστική*, uocatur. *Αυτοσ Γεωπονικῶν* (l) *lactucam, ύγρὸν καὶ ψυχρὸν λάχανον, πρὸς τὰς πυρώδεις φλεγμονὰς ἀεμόζον, ἀδιψὸν ἔδωσμα, καὶ ύπνωτικὸν, καὶ γάλακτος προτρεπτικὸν* nuncupat, & paulo post: *ύπνον ἐπιφέρει τοῖς μὲν ύγιάνουσιν ἐσθιομένη, τοῖς δὲ νοσοῦσιν ύποτιθεμένη ἀγνοοῦσιν*. Eundem effectum succo *lactucae*, si fronti illinatur, adscribit: *καὶ ὁ χυλὸς δὲ ταύτης, ἰνquit, ἐπιχειόμενος τῷ μετώπῳ τοῦ ἀρρώστου ύπνον αὐτῷ ἐπάξει*. *Maiores nostri lactucam, ultimo in coena loco, somnum promouendi fine, assumebant, qui mos recentioribus, de appetitu magis sollicitis, plane mutatus, sequenti, quam mouit, MARTIALIS, quaestioni ansam dedit: claudere, quae coenas lactuca solebat auorum, dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?* *Lactuca uero serosis, mucilaginosi & nitrosi abundans particulis, congruum utique anodynum & hypnoticum, in dolore ac peruigilio ab alcalina biliosaque sanguinis acrimonia, nimiaque solidorum rigiditate atque oscillatione ortis, constituit, & tum iusculum, in quo lactucae folia bullierunt, uel parata ex illius seminibus emulsio, aut confecta hinc epithemata*

&

(k) Oper. quae apud Wechelium 1598. prodierunt lib. de mat med. 2. cap. 165. p. 145. (l) Lib. de re rustica, qui opera Ioannis Alexandri Brassicani, cum praefatione Grynaci, Basileae ab Oporino 1539. in lucem editus fuit. lib. 12. p. 333. et 334.

& pediluua, exoptato successu commendari ac praescribi possunt.

XIII. Quicquid autem lactuca hic praestat, deficientem lympham restaurando, acria subigendo, solida relaxando, effrenatum humorum motum compescendo, perficit. Unde, proposito iam inhaerentes axiomatici, perspicimus, lactucam, in causa dolorum & uigiliarum, ei, quam modo allegauimus, contraria, minus tutum esse paregoricum & hypnoticum, sed in narcoticum degenerare uenenum. Plures exinde, qui legitimum lactucae usum, atque in descripto morborum statu emolumentum, a detestando, praesente alia rerum facie, abusu, illumque sequente detrimento, distinguere nesciebant, crudum huius herbae succum accusantes, eundem uenenatum pronunciabant. Alii reliquas lactucae species excusantes, omnem culpam in syluestrem lactucam, opio similem odore, quae hinc *μηκάνιος θρίδαξ* dicebatur, cum BRODAEO A STAPEL (m) coniiciendo, ueneni narcotici grauioris a remissiore distinctionem negligebant. Nam, uti per se satis patet, quod lactuca syluestris, opiato, narcotici praesentiam sulphuris, odore demonstrans, longe maiorem & celeriore in morbis & doloribus a dyscrasia pituitosa, ac solidorum laxitate atque atonia ortis perniciem afferat, quam lactuca hortensis, suauis ac subdulci atmosphaera unctuosi abundantiam humoris indicans, ita ex sanae principii theoriae & quotidiano pathologiae medicae exercitio discimus, hortensem quoque lactucam, dum nouum causae dolorum pabulum praebet, noxiam, imo delateriam quandoque esse. Quibus GIESWEINIUS (n) commotus, lactucam tum in sedatiuorum & somniferorum, tum in narcoticorum catalogum retulit. Nec dubitat GALENUS (o) affirmare, quod succo lactucae tam facile

(m) in Commentario ad Theophrasti Eresii historiam plantarum, quae 1644. Amstelodami in fol. edita fuit, Lib. 7. cap. 4. p. 779.

(n) Hodeg. med. lib. 1. part. 3. tit. 37. p. 202. & lib. 2. part. 3. Sect. 2. artic. 1. p. 470. (o) Lib. 3. de simplic. medic. facultat. cap. 18.

facile quis tolli possit, quam si papauer, aut cicutam assumerit, ἀλλ' οἷόν τε, scribit idem, ταῖς θριδακίαις ὑπάρχει τρέφουσι γὰρ αὐταὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐσθιόμεναι συμμέτρως, εἰ δὲ καὶ θλίψας αὐτὸν τὸν χυλὸν, καταρροφήσειε τις δαψιλῆ, τὸν αὐτὸν τρόπον τεθνήξειται, τοῖς τὸ κώνειον ἢ μηκώκειον προσενεγκαμένοις, ὡς οὖν ἡ θριδακίη φθάσασα μὲν ἀποψύξει τὴν καρδίαν ἀναίρει, πεφθίσα δὲ τροφή γίνεται τοῦ ζώου. Dum uero lactuca, in senibus & phlegmaticae subiectis naturae, uiscidorum corporum humorum auget, maior in solidorum motu oritur languor, languet hinc sanguinis circulatio, languet ab eadem dependens secretio animalis, languent, ut paucis omnia complectar, quae uis mentis corporisque functiones, & plane non mirandum, si ex huius herbae abusu, in descriptae hominibus aetatis ac constitutionis, coniugalis oritur atque augetur, impotentia, quam alias uim, lactucae in latitudinem se diffundenti, & a COLVMELLA (p) delineatae, Ibius Pythagoricus in specie adscribit, atque eandem exinde eunuchum appellat, de quo sequentia, ATHENAEVS (q) annotata reliquit: Ἰβίκος δ' ὁ Πυθαγόρειος τὴν ἐκ γενέσεώς φησι θριδακίαν πλατυφύλλον τετανθὴν ἀκαυλον ὑπὸ μὲν τῶν Πυθαγορείων λέγεσθαι εὐνοῦχον, ὑπὸ δὲ τῶν γυναικῶν ἀστυίδα, διουρητικούς γὰρ παρασκευάσει καὶ ἐκλύτους πρὸς τὰ ἀφροδίσια. Eadem fere uerba, de antaphrodisiaca lactucae uirtute, apud Γεωπονικῶν auctorem, (r) leguntur, qui tradens, θριδακίην συνουσίας ἀποτρέπειν, mox subiungit, quod eandem, Pythagoraei εὐνοῦχον, foeminae uero ἀστυίδα, quia penis impediatur erectionem, uocarint. Ex hoc quoque fundamento ἀστυος γέρων, EVSTATHIO, senex nempe, qui σύειν, hoc est, priapum intendere nequit, dicitur, quam impotentiam, lactucae abusu in senes auctam, pereleganter AMPHIS, (s) Poeta Atheniensis, sequentibus describit; ἐν ταῖς

C

θριδακί-

(p) de Re Rustica lib. ii. cap. 3. (q) Dioposopist. lib. 2. (r) lib. edit. & pag. cit. (s) in Comoedia, quae Alemus dicitur, & cum aliis huius Poetae fragmentis, in Grotii & Herrichii excerptis reperitur.

Θριδακίνας τὰς κάκισ' ἀπολλυμένας, ἃς εἰ Φάγοιτις ἐντὸς ἐξήκοντ' ἐτῶν, ὅποτε γυναικὸς λαμβάνοι κοωνίαν, σρέφοιθ' ὅλην τὴν νύκτα, μηδέν τι πλέον, ὧν βούλεται, δρῶν, ἀντὶ τῆς ὑπουργίας τῇ χειρὶ τριβῶν τὴν ἀναγκαίαν τύχην. Antiqui hinc praecudio de specificis remediorum ac uenenorum uiribus occupati occocaticque, tantopere lactucae usum, antaphrodisiacae metu uirulentiae percussi, abhorrebant, ut perinde esse, existimarent, siue quis uenenum proprie ita dictum, siue lactucam exhiberet. Cui religioni addictus Camelus, Augusti Caesaris archiater, diuo Augusto lactucam, ipsi maxime salutarem, dissuasit denegauitque.

XIV. Tantum uero abest, ut lactuca, in omnibus peraeque subiectis, ueneri sit impedimento, ut eandem potius, in ficioris & biliosae hominibus naturae, gelatinosi conseruationem & restaurationem humoris, qui praecipuam liquoris genitalis materiam constituit, promouendo, promoueat. Qua quoque ratione ueterum sententia medicorum, de lactucae, uberiolem sanguinis generationem adiuuantis, uirtute, explicanda est, quam GALENVS, (t) re non satis pensitata, acriter perstringit, nisi ce usus: αἷμα γὰρ αὐτὴν Φασι γεννᾶν, ἐνιοὶ δὲ οὐκ ἀπλῶς αἷμα λέγουσιν, ἀλλὰ πολὺ προστιθέατι, πολὺ γεννᾶν αἷμα λέγοντες τὴν Θριδακίην, ἀλλ' οὔτοι κἄν εἰ Φρονημώτεροι, ἐγκαλοῦσι, μείζονά γε ψεύδονται τῶν ἐτέρων. Hanc lactucae, uberiori sanguinis generationi seruientis, uirtutem, satis quidem bene agnouit, sed non satis adaequate explicauit. MERCVRIALIS, (u) eandem ab intensioris correctione caloris hepatis inhaerentis, scopo sanguinis generationem promouendi, bilisque prouentum cohibendi, deducens, cum omnes hic lactuca uires, limpham restaurando partim, partim gelatinosi colliquationem succi impediendo, perficiat. Diuus desiderata descriptae uirtutis beneficia expertus fuit Augustus, qui lactucae usu non impotens reditus, sed hac, ex Musae, Medici prudentis, consilio, exhibita, mire

(t) Lib. 2. de alimentorum facultatibus. cap. 40.
Variar. Lestionum cap. 10.

(u) Lib. 2.

mire per somnam recreatus, atque in uiuis adhuc, teste PLINIO, (x) conseruatus fuit. Plures pariter noui aegrotos, quos pertinacior alui constipatio, sitis, phlogosis, hisque adiuncta agrypnia, siccioris effectus constitutionis, uexabant, qui solo lactucae, infusi forma adhibitae, usu, ab omni incommodo, nulla inducta genitalibus lae, liberati fuerunt. In hectica praecipue, & hanc comitante peruigilio, quod ingenue multiplici adductus experientia fateor, praesentissimae remedium uirtutis, lactuca est, modo tempestiue adhibeatur.

XV. Manifeste ergo patet, quod lactuca, modo tutum congruumque paregoricum & hynoticum sit remedium, modo dolori uigiliisque ansam ac materiam suppeditet, praesentia exasperando, & grauiora de nouo mala accersendo. Par esto iudicium de aliis medicamentis sedatiuis & somniferis, quae iisdem cum lactuca principiis instructa, easdem quoque possident uires, & pro adductarum ratione circumstantiarum, iam profunt, iam iterum nocent. Ex hoc censu sunt uiolaria, endiuia, portulaca, flores uerbasci, maluae, semina quatuor frigida maiora minoraque, citrulli, melonum, cucurbitae, cucumeris, lactucae, scariolae, portulacae, plantaginis, quae maiore minoreque mucilaginosarum, serosarum & terrearum copia particularum praedita, salibus aeribus implicandis, temperandis, praecipitandis, sedandoque, qui hinc ortus fuit, sanguinis orgasmo, conueniunt, & frequenter maximo cum fructu, in febribus continuis a uitalium colliquatione humorum prognatis, exhibentur. Horum, ex usu papaueris, emolumentorum Triptolemus particeps fuit reditus, qui languens atque iam in orci faucibus constitutus, accepto papauere cum lacte, a Cerere restitutus fuit, cuius testem se OVIDIUS (y) sistit, somnique, scribens, papauera causas dat tibi cum tepido lacte bibenda puer. Absit uero, ut hisce permotus credas, quod allegata remedia, imprimis paratae ex sic dictis seminibus frigidis emulsiones, tuta semper in cuiusuis con-

C 2

tinuae

(x) Histor. Natural. edit. quae prodiit in fol. apud Frobenium Basileae 1554. lib. 19. cap. 8. p. 353. (y) Fastor. lib. 4.

tinuae medela febris, paregorica & hypnotica constituentur medicamenta. Per saepe enim febres continuae malignae, a sanguinis condensatione ac lentore, tardioreque, aut impedito prorsus per uasa extrema progressu dependentes, difficili respiratione, maxima circa praecordia anxietate, perpetua inquietudine, ac pertinacibus molestae uigiliis, ingruunt; in tali uero rerum statu, in tali doloris & peruigilii causa, nulli auctor suatorque extiterim, emulsionem ex commemoratis seminibus confectam praescribendi, cum certa hinc certo sit metuenda perniciēs. Hic potius infusa diluentia ex betonica, ueronica, Thea paranda, una cum temperatis resoluentibus, qualia sunt salia fixa, nitrata praecipue, tibi, huiusmodi febrium curam suscipienti, sint commendata. Eandem medendi methodum, eademque subsidia, sanae obtemperans rationi, pluribusque de huius sententiae certitudine experimentis informatus ac confirmatus, in exanthematicarum medela febrium, congrua ac proficua censeo; etenim, cum nihil magis petechiarum, purpurae, uariolarum, morbillorum aliorumque eruptionem exanthematum remoretur, quam tenax & uiscidus extrema obstruens uasa humor, hinc per se iam manifestum est, quod quaeuis, quae uiscido generando cumulandoque fauent, quale quid commemoratae praestant emulsionem, in curandis febribus exanthematicis, aliisque ab acido ac uiscido prognatis, maxime perniciofa sint.

XVI. Ne autem haec, quae iam attuli, inanes subtilioris theoriae medicae speculationes tibi uideantur, ad historias morborum, in quibus idem multoties obseruauim, prouoco; uidi ita, quod ingenue fateor, aegrotos exanthematicis laborantes febribus, qui satis bene constituti, apparentibus iam per totam corporis superficiem exanthematibus, quamprimum emulsionem ex citatis confectam seminibus assumpsissent, illico de dyspnoea, anxietate, mentisque ac totius corporis perturbatione conquesti fuerunt, ac derepente suffocatione, uel conuulsionibus exagitati perierunt. Eo grauiora uero incommoda, eoque certior perniciēs ab huiusmodi anodynorum & hypnoticorum abusu expectanda, quo plures canali alimentorum inhaerent impuritates; unde,

unde, non in continuis saltem, sed intermittentibus quoque febribus, ab allegatarum praescriptione emulsionum, pessimam rerum faciem funestamque in deterius mutationem obseruavi. Paucis abhinc mensibus, media ad aegrotum auocabar nocte, crebrioribusque, ut festinanter ad eundem, in mortis quippe agone constitutum, accederem, nunciis sollicitabar; accedens, ac naturalis absentiam caloris colorisque, respirationem anhelosam, pulsum celerem, debilem, atque aliorum grauiorum congeriem symptomatum aduertens, dum in antecedentia inquiri, atque infusum Theae commendo, mox aegrotus nausea, & huic succedente uomitu corripiebatur, quo, copiosa materia alba ac uiscida, instar lactis se habente, reiecta, liberior reddebatur respiratio, ac reliquis maximam partem disparentibus incommodis, aegrotus iam sibi iterum redditus, referebat, quod illico ex albae usu potiunculae, quo nomine emulsionem hypnoticam insigniebat, ipsi ab alio medico, somnum promouendi ergo, praescriptam, illa, quae enumeravi, incommoda, sensim sensimque cum huius emulsionis deglutitione aucta atque exasperata, perceperit. Periculosum hinc, cum SCHOLTZIO, (z) HOLLE-
RIO, (a) HEVRNIO, (b) ac SENNERTO, (c) pronuncio, narcoticum exhibere, si uires sunt exhaustae, corpus sordibus refertum, ac crassi peccant humores.

XVII. Nec ratio, nec experimenta nobis desunt certa, quibus tam salutarem, quam funestum nitratorum remediorum, quae iam antea laudauimus, in humanis corporibus effectum, demonstrare possumus. Eadem certe, in quibusuis doloribus ac uigiliis ab intensiore impuritatibus biliosarum ac salino-alcalinarum acrimonia ac copia, obortis, tutissima, atque optima sunt remedia sedatiua ac somnifera, & praesentissimam huiusmodi aegrotis afferunt opem. Nihil e contra boni ab iisdem sperandum medicamentis, si doloris ac peruigilii causa ab acido uiscidoque dependeat, quia nitrum acido saturatum, praesentem fouendo

C 3

augendo-

(z) Epistol. Medic. 55. (a) de Mat. Chirurg. lib. 3. cap. 3.
(b) lib. 3. Method. ad praxin cap. 13. (c) Lib. 3. Prax.
Part. 2. Sect. 2. cap. 2.

augendoque materiam peccantem, omnia reddit deteriora. En!
quam incerto lubricoque, sententia de specificis anodynorum at-
que hypnoticorum uiribus, fundamento nitatur.

XIIX. Prouti uero ex his clarum perspicuumque red-
ditur, quod remedia, quae alias pro tutissimis habentur ano-
dynis, perniciofa abusu fiant uenena, ita iam Chinensis exemplo
Theae nullus euincere dubito, quod narcotica uenena congruae
subsidio praeparationis, conuenienti adhibita quantitate ac tem-
pore, tuta atque accommodata euadant remedia paregorica.
Herbam, quae ex Japonia Chinaque, nomine Theae, ad nos a-
sportatur, ac cuius, forma infusi, usus, nobis maxime familiaris
est, narcoticam esse, narcoticisque adnumerandam uenenis, mul-
tis mirum uidebitur, sed explicatis Theae, quae in patrio obti-
net solo, principiis ac uiribus, clarius huius asserti ueritatem a-
gnoscent. Foliis enim Theae recentibus, teste autopta KAEM-
P F E R O, (d) maligna quaedam uis atque inimica cerebro ui-
rulentia inest, quae neruei indolem motumque succi peruerten-
do, ebrietatem mentisque alienationem, ac tremulum neruo-
rum motum, narcoticorum more uenenorum, inducit. Abun-
dant recentia huius herbae folia sale uolatili atque oleo narco-
tico penetrantiore, quae nimis irritando solida, dissoluendoque
fluida, gelatinosam exhauriunt & dissipant limpham, relicta massa
acri ac pituitosa, efficiente multorum morborum causa. De
his, Chineses Iaponesque, usu huius herbae, certiores redditi,
nunquam recentem crudamque, sed sufficienti extractione, to-
stione, moraue temporis correctam, in usum uocant. Citato
legimus auctore, (e) quod nemo Iaponum, Theam, nisi rite prae-
paratam, ac per anni spatium, post praeparationem, recondi-
tam, eamque, addita aequali uetustioris Theae parte, mitigatam,
adhibeat. Narcotici autem Theae inhaerentis correctio ueneni
sequenti peragitur modo: folia illius, si teneriora sint, feruenti
immerguntur aquae, immersa extrahuntur, extracta in crassiori
super

(d) Amoenitat. Exotic. quae in quarto Lemgouiae 1712. prodic-
runt, fasciculo 3. obs. 13. §. 3. p. 611. (e) Kaempffero
Amoen. exot. fascic. 3. obs. 13. §. 10. p. 626.

super prunas expansa charta siccantur, siccata usui seruantur. Maiora uero folia in candentem, cui ignis suppositus est, sartagine immittuntur, & huc atque illuc cum sartagine, utraque constanter manu aequaliter uersantur, ut omnia aequali tostionis gradum experiantur. Eadem deinceps, sufficienti peracta tostione, exempta, utraque ministrorum manu conuoluuntur, conuoluta, appropriatis per anni spatium uasis, asseruantur, ac demum infusi usurpata forma, remedium tonicum, lene resoluens, ac diluens constituunt. Ex his utilitatem consilii, quod circa narcoticorum usum suppeditat HOLLE-
RIVS, (f) cognoscere possumus, haec praecipiens: meminisse oportet, nunquam utendum esse narcoticis recens paratis, sed semestri spatium esse expectandum, aut eo plus.

XIX. Haec nos ulterius, eruta iam perspectaque Chinesis Theae natura ac uirtute, ad cognitionem manifesti erroris illorum medicorum deducunt, qui cum citata herba exotica ueronicam, betonicam, myrtum brabantiam, aliasque similes herbas comparant, illique substituendas iudicant. Iure certe meritoque eos laudatus KAEMPFERVS (g) irridet ac perstringit, indicans, maximum inter illas herbas & Theam Chinesem, si principia ac uires respiciamus, intercedere discrimen, ac citatarum loco plantarum, eas potius esse adhibendas, eaque, ut Thea, ratione, praeparandas, quae nobis narcotici praesentia ueneni exosae male audiunt. His adhuc addendum, quod saturatoris deglutitio Theae, Chinesibus, nimiae, quam exinde uerentur, metu siccitatis & tabis, sit infesta, & quod ex hac ratione, infuso theae magis diluto utantur partim, partim saturatoris sorbitionem, cum pinguiorum usu alimentorum coniungentes, omne, quod imminet, arbarceant detrimentum. Quae perlepidio, KAEMPFERVS (h) exemplo mariti strigosi confirmat, qui a coniuge, eiusdem quippe ob impotentiam pertaesa, carnes pinguiore cum saturatiore infuso theae, scopo accelerandi mortem, accipiens,

(f) De Morbis internis lib. 1. cap. 27.

(g) Amoen. exot. fasc. 3.

obs. 13. §. 10. p. 626.

(h) Lib. fascic. obs. & §. citat. p. 627.

& 628.

accipiens, loco tabis atque interitus, cui festinanter accersendo studebat coniux, pristinas cum vitalibus succis vires recuperavit, saginamque contrahens, integra praeditus valetudine, pancreaticè uixit,

XX. Vere igitur dicitur, quod contrariae uenenorum indolis combinatio, optimam suggerat medicinam. Quam sententiam illi uidentur amplecti, qui opium, decantatum illud remedium anodynum, ac uenenum narcoticum, iam cum acidis, iam cum sulphureis coniungentes, corrigere student. Dolorum anchora, IVNCKENIO (i) opium dicitur; Persis opium, teste KAEMPFERO, (k) est illa Poetarum Γαλήνη, Ηλάρη, Ευδιος, id est, medicina animo serenitatem, hilaritatem & tranquillitatem afferens; opium, a THEOD. ZWINGERO (l) nepenthes Homeri, ac diuinum anodynorum, quo non detur praestantius praesentiorisque medicamentum effectus, ad sedandos dolores, procurandum somnum, ac tuendas vires, uocatur; medicinam opio destitutam, WILLIS (m) mancam mutilamque pronunciat; ac SYLVIVS (n) lubentius artis salutaris exercitio renunciare, quam opio carere maluit. Haec de specificis anodynis ac hypnoticis opii uiribus persuasio tanto-pere nonnullorum medicorum animos occupauit ac fascinauit, ut eodem promiscue in quouis dolore & peruigilio usi fuerint, atque adhuc hodie utantur, idque cum omnibus, ipsis etiam purgantibus coniungentes medicamentis, praescribant. Dantur ex aduerso alii, qui usum cum abusu confundentes, commemoratum remedium, tanquam pessimae uenenum qualitatis, plane repudiant ac damnant, & nonnisi ignis aliorumque additione medicamentorum correctum admittunt, duplicem illi adscribendo facultatem, anodynam aliam, aliam narcoticam. Et haec quoque

(i) Chym. experim. quae in 4to, Francofurti ad Moenum 1701. prodiit. Part. 2. cap. 6. p. 442. (k) Lib. & fascic. cit. obs. 15. §. 2. p. 624. (l) in Cratonis Epistol. quae opera Scholtzii, Francofurti in 8uo prodierunt. lib. 1. p. 380. (m) Oper. quae apud Wetstenium 1782. edita fuerunt, Pharmac. ration. Sect. 7. cap. 1. p. 112. & sequ. (n) uid. Junckenii Chym. p. 444.

que est ratio, qua iidem permoti, crudi usu opii plane interdicto, monent, congrua opii praeparatione, narcoticam qualitatem ab anodyna separandam esse prius, quam in usum uocetur. Sed audiendus hic merito FRICCIUS, (o) qui perinde esse dicit, si quis in corrigendo opio occupatus uim eiusdem narcoticam, seruata uirtute anodyna, auferre laboraret, ac si laterem lauare uellet, quia sublata narcotica qualitate, certissime etiam periret anodyna. Nec obstat, quod funesti ac perniciosissimi, ex crudi praescriptione opii, effectus obseruati fuerint, atque adhuc euenientes obseruentur, hoc enim non tam neglectae praeparationi, quam praepostero huius remedii, in casu minus congruo, abusui, ac medicorum imprudentiae atque ignorantiae tribuendum est, uti idem pariter ex intempestiua opiatorum desiderato praeparationum modo praescriptione euenisse, atque euenire, multis edocti obseruationibus, quas RIDLINVS, (p) TILINGIUS, (q) & WILLIS, (r) afferunt, cognoscimus. Opii igitur uires, ex principiis, quibus constat, eruendae ac iudicandae. Crudum autem opium, acri atque amaricante sapore, graeolentique, papaueraceam redolente profapiam odore, nos, si addamus obseruationes ac chymica experimenta, de salis uolatilis ac substantiae sulphureae, quibus opium abundat, praesentia, certos reddunt. Tantum igitur abest, ut opium, ex ueterum mente, frigidum existat uenenum, ut potius in generosiorum resoluentium classem remediorum, ob uolatilis copiam salis, quod possidet, sit referendum, uti pluribus WEPFFERVS, (s) WEDELIVS, (t) ac PITCARNIUS (u) demonstrarunt.

XXI. Licet uero haec omnino certa ac manifesta sint, nullus tamen affirmare uereor, quod eadem sola, ad uires, quas exferit opium, diuersas, explicandas, non sufficiant; grauis enim, quem in opio, mandragora, hyosoyamo, aduertimus, odor,

D

fatis

(o) tract. qui Vlmae 1701. in quarto prodiit, de uirtute uenenorum medica cap. 15. p. 286. (p) Cur. Med. Millen. Cent. 9. obs. 51. p. 59. (q) de Laudano Opiato p. 103. (r) Pharmac. ration. Part. 1. p. 292. (s) Lib. de Apoplexia p. 252. (t) Opio- logia lib. 1. Sect. 1. cap. 11. (u) Dissert. 6. §. 8. & 13. p. 109 & 118.

fatis nos docet, praeter sal uolatile, narcoticum in opio oleum, massamque uiscidiorem ac pinguiorem excedere. Quod exinde quoque perfacili cognosci ac demonstrari potest negotio, quia incommoda ab opiatorum usu excitata, resoluentibus, nempe sale uolatili oleoso Syluii, ex RIDLINI (x) methodo, omnium optime tolluntur. Haec quoque est causa, cur opium in subiectis uiscida laborantibus dyscrasia, ac quibus solida sunt aridiora, perniciosum praestet effectum. Ac, si uis opii narcotica solummodo a uolatili dependet sale, cur non idem peraeque alia salia uolatilia, uerbi gratia, succini, cornu cerui, uiperarum, eadem adhibita quantitate, praestant. Vnde denique narcotica extracti, quod ex cortice chinae, uolatilis maximam partem ex parte salis, Hombergius parauit, uirtus, propositis acitato auctore confirmata experimentis, deducenda? Quantum igitur rationali coniectura, cum clinicis collata obseruationibus, assequi licet, opium opiataque remedia intra corpus recepta, uolatilis subsidio salis, sero sanguinis soluti, quosuis illico penetrant meatus, fluidaque resoluendo, & solidorum robur intendendo, tenuioris partem limphae dissipant, qua, una cum sale uolatili, per cutis poros excreta, oleum narcoticum extrema obstruens uasa, neruei secretionem succi, eiusque ad partes sensui motuique seruietes deriuationem, minuit, aut penitus cohibet. Haec narcotica opiatorum uirtus augetur, si, uti quibusdam in more est positum, dissipatis per ignem salibus uolatilibus, opium cum acidis, correctionis ergo, coniungitur. Ita praeparata opiata, eo minus, uti antecedentibus iam confirmaui, siccioris hominibus constitutionis, iisque, qui crassioribus succis corpus refertum habent, conducunt, cum hinc solida magis extorreatur, contrahantur, massa sanguinea tenui orbata sero, & tenacior reddita, in extremis haerens uasis plane stagnet. Acida igitur & tostio, in opii praeparatione, omnino repudianda, crudumque huiusmodi praeparatis opium praefendum. Sufficiens praeterea, quo exoptatum, opii, usu effectum assequamur, limphae & succorum diluentium copia requiritur, optimum enim opioque soluendo accommodatissimum menstruum aquosa & uinosa constituunt.

(x) Millen. cur. med. Cent. 9. obs. 51. p. 280. & 282.

unt. Haec perspiciens atque attendens BOERHAVIUS, (y) opii essentiam, simplicis subsidio aquae paratam, aliis praefert, eamque praestantiores, prae illa, obtinere vires, quae affuso spiritu uini extrahitur, docet; eandem enim, cum spiritus uini resinofam opii partem nimis libere absorbeat, nauseae & torminibus ansam dare, FREINDIUS (z) annotauit. Loco aquae, quae debili minus conducit stomacho, ex commemorati consilio FREINDII, (a) potius uinum Canarium & Xeroense, ad conficiendam opii essentiam, commendauerim, cuius salutarem praesentissimaeque effectum operationis, in morbis, qui a tenuioris atque acrioris copia feri ortum ducebant, multoties expertus fui. Maximus uero rigor in praescribenda huius reme-
meidi dosi, obseruandus est, licet enim quidam paullatim usui opiatorum assueti, largiorem huius remedii copiam, ui consuetudinis, assumere & ferre didicerint, licet Persarum Turcarumque gens, quibus opii usus maxime familiaris est, totam sine noxa drachmam deglutiant, non tamen idem peraeque in Europaeis eodem institui potest successu. Nec in Turcis semper largior opii deglutitio exoptatum habuit euentum, longiori enim atque uberiori illius usu solida extorrem, vires cum succis pro-
sterni, animum moestitia afflictum languere, ac totum corpus instar stipitis hebes stupidumque reddi, in multis, quibus hoc remedium in deliciis erat, KAEMPFERVS (b) obseruauit. Regis Indiae filium, abusu opii mentem memoriamque amisisse, SCHNEIDERVS (c) commemorat. Aegroti FORESTVS (d) mentionem facit, qui dolore renum ex calculo laborans, accepto, ad demulcendos dolores, remedio opiato, profundo somno in mortem abeunte affectus fuit.

XXII. Haec omnia, quae de anodynis, hypnoticis & narcoticis opii opiatorumque uirtutibus tenus hac adduximus, ita comparata sunt, ut ex iisdem abunde colligere & cognoscere queamus, quod opium atque ex iisdem confecta medicamenta, nec specificum tutumque semper paregoricum ac somniferum, multo

D 2

(y) Element. Chymiae Tom. 2. part. 1. process. 61. p. m. 206. (z) Praelect. Chym. 7. p. 72. (a) lib. et pag. cit. (b) lib. fascic. cit. obs. 15. p. 645. (c) de Catarrho lib. 4. cap. 8. (d) Obseruat. lib. 9. hist. 14.

minus antepilepticum atque antispasmodicum constituent remedium, sed in morborum saltem, quos tenuioris acrimonia atque abundantia feri excitauit, principio, uiribus adhuc integris, refracta, cum congruo uehiculo, dosi, adhibenda, in uiscerum e contra obstructionibus, suppressis solennibus secretionibus, asthma, hydropo, suffocatione hysterica, acutarum statu febrium, uiribus iam omnino exhaustis, tanquam pessima uenena, fugienda sint. Longe maiorem cicuta, narcoticum opio adhuc fortius uenenum, circumspeditionem exigit, quae chymicis examinata operationibus, largiorem salis uolatilis acrioris oleo inuoluti copiam praebens, remediis resoluentibus penetrantioribus, ac uenenis erodentibus, ex WEPFFERI (e) sententia accommodate annumeratur. Antiquiores medici adducta cicutae principia ignorantes, frigidam illius qualitatem immerito accusabant, τὸ κώνειον, scribit IULIUS POLLUX, (f) κατὰ ψύξιν ἀναρῆϊ, ὡς περὶ ὁ μανδραγόρας κατὰ καρηβαρίαν. Ex eodem cicutam fundamento DIOSCORIDES (g) in lethaliū classem uenenorum refert, ἐστὶ δὲ κώνειον, sunt illius uerba, τῶν φαρμακῶν, διὰ ψύξιν ἀναρῆϊν. Ab hoc alterum dimanauit praeiudicium de cicutae antidoto, a meracioris haustu uini solum arcessendo, βοηθεῖται δὲ, ait DIOSCORIDES, (h) ἀκράτω. Vinum pariter, citati ueneni antidotum esse, PLINIUS (i) perhibet, sed idem uino potum certam nullaue auertendam methodo perniciem afferre, mox subiungit. Vinum e contra hic plane reprobatur PLUTARCHVS, (k) & contra eiusdem, adhibita iam cicuta, utilitatem, acriter, sequentibus usus, disputat: Ἐὰν δὲ ὅτι τὸ κώνειον ἐπιπινόμενος ἰασαῖσθαι δοκεῖ πολὺς ἀκρατος, οἰοῦνται τῆτο θερμότητος εἶναι τεκμήριον, ἡμεῖς ἂν φήσομεν ἀναρῆϊσαντες, ὅτι συγκεραθὲν αὐτὸ τῆτο, φάρμακον ἀνίατόν ἐστι, καὶ καθάπαξ ἀποκτείνει τῆς πίνοντας· ὡς τε μηδὲν μᾶλλον εἶναι δοκεῖν τὸ ἀντιπράττον θερμὸν, ἢ τὸ συνεργεῖν ψυχρὸν· εἰ δὲ μὴ ψυχρότητι τὸ κώνειον, ἔκ ἀλλῆ τινὶ φύσει, καὶ δυνάμει μᾶλλον δεινὸν ἐστὶν ἀναρῆϊν τῆς πίνοντας. Diuersas uero uini, post cicutae de-

gluti-

(e) in Tract. de cicuta. aquatica (f) Onomastico lib. 5. cap. 27. segm. 132. (g) Oper. edit. cit. lib. de mat. med. 4. cap. 79. p. 276. (h) lib. cap. et pag. cit. (i) Histor. Nat. quae apud Froben. Basileae 1554. prodiit, lib. 25. cap. 13. p. 461. (k) Lib. 3. sympos. quae. quinta.

glutitionem exhibiti, uires atque operationem esse, arbitror, eiusque causam a uaria uini indole, uaria aegrotorum constitutione, ac tempore, quo propinatur, deducendam iudico, quod enim pinguioris ac meracioris uini usus, ad acria, quibus uehementer uentriculus irritatur, salia implicanda conueniat, HIPPOCRATIS (1) docet obseruatio, qui tradit, quod λιμὸν θώρηξις λύει. Ea prorsus ratione, uinum meracius, quale graecum, acria, quibus cicuta abundat, salia implicando, modo tempestiue adhibeatur, uentriculum totumque genus neruofum, a uehementi, quae hinc imminet, irritatione, ac conuulsiuorum insultu motuum, liberat ac defendit. Tam salutaris uero effectus non peraeque expectandus, si iam inflammatio occupans uiscera, sanguinem simul affectum nimisque resolutum demonstrat; tum enim, aucta nimis solidorum in fluida actione humores magis magisque dissoluentur, iique maiorem contrahentes acrimoniam, praesentia exasperabunt nouaque accersent symptomata.

XXIII. Pro absoluto et tota sua substantia hominibus inimico ueneno, Cicuta a multis habetur. Cicuta quoque, uenenum est, inquit PLINIUS, (m) publica Atheniensium poena inuisa. Socratis hoc ueneno interemti historia ab omnibus celebratur Philosophis. Grauia deliria ex radicis cicutae, petroselini loco per errorem adhibitae esu, in duobus monachis, ATHANAS. KIRCHERVS, (n) conuulsiones a cicuta, comesta in pueris puellisque, WEPFFERVS, (o) ac plura alia exinde orta mala, mortemque ipsam IOH. SCHENCKIUS (p) obseruarunt atque annotarunt. Tantopere hinc cicuta BONETO, (q) DAN. LVDOVICI, (r) FRID. HOFFMANNO, (s) ac multis aliis exosa suspectaque fuit, ut illius, tanquam ueneni, angue peioris, usum auersantes, plane damnarint. Verum enim uero, tutissimum remedium, abusus uitio, fit uenenum, quidni idem expectandum esse censetis, a promiscua generosi-

D 3

orum

(1) Lib. aphorismorum, sect. 2. §. 21. (m) Hist. Nat. edit. lib. cap. & p. citat. (n) Scrutinio pestis p. 204. (o) de Cicuta aquat. cap. 22. (p) Lib. obseru. med. 7. hist. 138. (q) Mercur. compitalit. lib. 19. sylloge, de anodyn. narcot. §. 9. (r) Pharmac. modern. dissert. de anodynis (s) Clauae in Schroederi Pharmaciam lib. 4. sect. 1. §. 109.

orum medicamentorum praescriptione ? Cuius enim huius herbae usus haud suadendus, nec facile eiusdem commendanda deglutitio, multo minus largior concedenda quantitas; minor uero dosis in hydropico, qui integra possidet uiscera ac uasa, exoptato non destituetur fructu, unde a PLINIO (t) cicuta, uenenum, ad multa usus non omittendi conducens, uocatur. Nec fide dignum, cicutam, quae aliis animantibus tot tantaque affert emolumenta, soli humanae naturae tantopere infestam infensamque esse; capras enim, cicutae usu pinguescere, LVCRETIVS (u) hisce confirmat: quippe uideri licet, pinguescere saepe cicuta barbigeras pecudes. Anum Atticam, *τριάκοντα ὀγκῶς κωνεῖς ἀκινδύνως προσφερομένην*, hoc est, triginta cicutae drachmas sine damno assumpfisse, SEXTVS EMPIRICVS (x) refert. Vberiore huius historiae explicationem in sequentibus Suidae uerbis inuenimus: *ἐνίοις ἔδδ' τὰ φύσει δοκῶντα φαρτικά σιτία καὶ δηλητήρια φάρμακα προσενεγκαμένοις ἐφάνη λυπηρὰ· φασὶ γράτην Ἀττικὴν γυναῖκα τῶ κωνεῖς, καθάπερ λαχάνων ἔδειν.* Idem, de eadem foemina cicutae esu sustentata, GALENVS (y) refert. Surnos praeterea eadem uesci ac nutriri herba, hisce citatus modo auctor indicat: *ὡς ἔν' ἡ θριδακίνη φθάσασα μὲν ἀποψύξαι τὴν καρδίαν, ἀναιρεῖ, πεφθῆσα δὲ τροφὴ γίνεται τῶ ζώῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν ὁμαί τρόπον, καὶ τὸ κώνειον ἀνθρώπου μὲν ἀναιρεῖ, τῷ φθάνειν, ψάρας δὲ τρέφει, τῷ βραδύνει. ἀναιρεῖσι δὲ ἔδδ' ἀνθρώπου, ἀν' ὀλίγον ληφθεῖν. καὶ τῶτο καὶ ἡ Ἀττικὴ γράυς ἔδειξιν, ἧς ἅπαντες μνημονεύουσιν, ἐπ' ἐλαχίστη μὲν ἀρξαμένοις κωνεῖς, προελθῶσα δὲ ἀλυπῶς ἐπὶ πλῆθος ἰκανὸν· ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐνικήθη τὸ βραχὺ δι' αὐτὴν τὴν ὀλιγότητα, τῷ δὲ ἐθισμῷ σύμφυτον ἐγένετο.* Plura sane in citatis Gale- ni uerbis notatu dignissima occurrunt, quorum praecipua sunt, quod primum exiguam cicutae quantitatem admittat, eamque deinceps auctam, nullum detrimentum afferre, existimet. Huius sententiae ueritatem ac certitudinem alii iam ex antiquis agnouerunt medicis, quos alii ex recentioribus secuti fuerunt. Cicutam ita, in uteri morbis, HIPPOCRATES (z) commen- dat

(t) lib. loc. cit. (u) lib. 5. in Opera quae Lipsi. 1718. in fol. prodierunt, lib. 1. cap. 14. p. 22. et. 23. (y) lib. 3. simplic, cap. 18. (z) Oper. quae in fol. cum Oecon. Foessii Geneuae 1657. edita fuerunt. Tom. 1.

dat, κώνειον, scribens, ὅσον τρισὶ δακτύλοισιν, ἐν ὕδατι δίδω πίνειν. Quem uero, qualemque uteri morbum, hic intelligat Hippocrates, non adeo manifeste liquet, ut nullus dubitationi locus relinquatur; εἰάν δὲ εἰς τὴν ὀσφῦν ὑστέραί σηρίξουσιν, sunt Coi nostri uerba, quibus morbi causam statumque describit, in quo cicutae tantum, quantum tribus digitis capitur, ex aqua bibendum, praescribit. Citata Hippocratis uerba, nec FRICCIUS, (z) nec BODAEVS A STAPEL, (a) uidentur inspexisse atque examinasse, quorum hic cicutam, ad uteri expurgationem, ille uero ad nimium mensium & lochiorum fluxum cohibendum, fuisse ordinatam, existimat. Hippocratis uestigiis, uti iam indicauimus, alii ex antiquis ac recentioribus inhaeserunt. In tussi & haemoptysi cicutae semen noxium a PLINIO (b) dictum, GALENVS (c) laudat. Cicutam ab antiquis medicis in colica passione praescriptam fuisse, GALENO (d) pariter teste, cognoscimus. Puluerisatam cicutae maioris radicem, scrupuli pondere, in febribus malignis & quartanis, exhibitam, omnibus diaphoreticis antecellere, ex Boylei obseruatione, RAIUS (e) & WEPFFERVS (f) referunt. Foeminae porro quinquagenariae Batauae historiam, allegatus modo WEPFFERVS, (g) ex Fontani desumptam consiliis, affert, quae laudano opiato ad profligandas uigilias incassum adhibito, acetario cum pauculo cicutae suauem felicissime somnum procurauit. Binis aegrotis, alteri, radicis cicutae drachmas duas, in decocto, alteri, eiusdem radicis umbra exsiccatae scrupulos duos, uino infusos, infusumque hinc paratum, cum liberius profluente sudore & lotio, hisque succedente meliore rerum facie, RENEALMVS (h) exhibuit. Eodem, felici nempe successu, allegatus modo Medicus, (i) radicem cicutae puluerisatam interne, scrupuli pondere, infusi uero forma, ad duas drachmas, in pertinacissimis lienis, hepatis, pancreatis, atque aliorum uiscerum obstructionibus ac scirrhis

prae-

sect. 5. lib. de natura mulier. p. 572. (z) lib. citat. cap. 18. p. 327. (a) in Comment. ad Theophrasti Eresii hist. plant. ed. cit. lib. 9. cap. 17. p. 1146. (b) lib. loc. cit. (c) de compos. med. secundum loca lib. 7. cap. 4. (d) Traët. cit. lib. 9. cap. 4. (e) hist. plant. lib. 9. cap. 8. (f) Ephem. N. C. D. 2. A. 6. in fine scholii obs. 116. (g) traët. de Cicuta aquat. p. 39. & 40. (h) lib. obs. 3. & 4. (i) lib. et obs. citatis.

praescripsit. Ipsemet cognitum perspectumque habeo medicum, qui cicutae extracto frequenter, cum exoptato euentu, in ascitis cura usus fuit. Tutior adhuc & praestantior est externus cicutae, resoluendi scopo, adhibitae, usus. Ad strumas scrophulalque dissoluendas, emplastrum e cicuta Hildani, THEODOR. ZWINGERVS, (k) & emplastrum ex Gummi ammoniaco in succo cynosbato & cicutae soluto paratum MAYERNE (l) commendat. Praestantius remedium, ad scirrhos resoluendos, succo cicutae non dari, IOANNES AGRICOLA tradit, Silentio iam transeo emplastrum e cicuta confectum, quod sub splenetici titulo, in officinis prostat, atque ad duros lienis tumores dissoluendos laudatur. Nec iam attingo, quantas in doloribus arthriticis sedandis, ac tophis resoluendis, cicutae uires MAYERNE, (m) ad experientiam prouocans, tribuat, sed contentus cognitione acrioris salis, atque ab eodem dependentis uirtutis resoluentis penetrantioris, huic remedio, inhaerentis, arbitror, idem non nisi in parcissima quantitate, in subiectis seri abundantia ac solidorum laxitate laborantibus, nunquam uero in sicioribus, qui succos acriores ac solida aridiora & magis elastica possident, esse adhibendum.

XXIV. Qua igitur deliberatione, quo iure, quaque iniuria, sic dicta bezoardica ac theriacalia, spiritus nempe bezoardicus Buffii, sal uolatile oleosum Syluii, aliaque similis indolis remedia, ad profliganda, quae cicutae abusus induxit, mala, praescribantur, ex rationali cicutae cum adductorum principiis antidotorum collatae examine haud obscurum esse potest, ignem enim igni adiicientes, quid aliud, quam certissimam perniciem expectare possumus? Simili plane modo inhaerens cicutae acrimonia, eiusque deleteria uis, accedente spirituosorum usu, intenditur, serosis ac gelatinosis minuenda atque infringenda uehiculis. Res quippe pluribus dudum euideta experimentis est, quod uenena acria, aqua diluta, optima in congruo statu remedia constituent, quae econtra effrenem, spiritu uini soluta, uirulen-

(k) p. 458. Lit. A. tit. Hals-Kropff (l) Prax. lib. 1. cap. 19.
p. 134. (m) tractat. 3. de arthritide.

uirulentiam acquirunt, eamque, grauissima accersendo symptomata, manifestant. Nec saltem huiusmodi menstrua, acris addita uenenis, uim nocendi augent atque exasperant, sed iisdem quoque tuta ac grata omnino medicamenta in periculosa mutantur uenena. Manifestum certumque in lauroceraso habemus exemplum, cuius duo quatuorue folia duabus lactis libris indita ac cocta, & gratum, dulcibus simillimum amygdalis saporem, conciliant, & uiscidam lactis materiam attenuando, saluberrimum corpori nutrimentum ac medicamentum praebent. Eadem ex aduerso folia cum spiritu uini sociata, si ex iisdem, digestionis ac destillationis beneficio, uel essentiam, uel ita dictam uitae aquam, conficias, praesentissimi uenenum effectus, uti historiae publicis ante aliquot annos relationibus insertae docent, suppeditant. Cum uero mihi has historias examinanti quaedam adhuc dubia remanerent, uariis institutis experimentis, de huius rei certitudine exploranda ac detegenda fui sollicitus; primum laurocerasi folia masticans, subamarum & leniter adstringentem aduertere saporem, relicto praeterea in ore sensu ariditatis ac siccitatis; decoctum deinceps ex duabus lactis libris tribusque laurocerasi foliis parans, idem iucundo praeditum sapore ac uentriculo gratum deprehendi; adiiciens demum huic decocto adhuc quatuor de dictis folia, coctione de nouo instituta, eaque longius protracta, dulcis loco saporis, amarum eumque nauseosum obseruavi; conficiebam denique ex sufficiente foliorum laurocerasi & spiritus uini quantitate essentiam, quam odore, aquae uitae, *Persicum* dictae, simillimam, sapore uero longe acriorem, inueni; hac tandem, unciae dimidiae dosi, cani per os infusa, animal illud anhelans, atque ab uno ad alterum latus titubans, exerta lingua, rabidi instar, discurrebat, ac mox in terram concidens atque obrigescens, peribat. Eodem deinceps sectione aperto, totum gulae, oesophagi, ac uentriculi tractum inflammatum, succos condensatos, ac solidas partes, ea, uti in tetano contingit, ratione maxime rigidas & contractas reperi.

XXV. Plura alia adhuc ex amarorum classe remediorum, quibus uirtus resoluendi roborandique tribuitur, occurrunt, quae, uel largius, uel in statu minus conuenienti, uel a subiectis, quibus ob *ιδιοσυγκρασίαν* infesta sunt, assumta, tetanum, carum, lethargum, producerunt. Prae ceteris hic commemorandae amygdale amarae, quae uirtutis attenuantis atque aperientis praestantia insignes ac satis notae, in

dysuria, calculo renum, obstructione hepatis, atque aliis morbis a serosa colluue dependentibus, a DIOSCORIDE, (n) CRANIO, (o) & multis aliis commendantur. Longe praestantiores amarissimae vires amygdalis, quam dulcibus, DIOSCORIDES (p) tribuit, ἡ δὲ γλυκῆσα, ait idem, καὶ ἐδώδιμος ἀμυγδαλή, κατὰ πολὺ ἥσσόν ἐστι πρὸς ἐνέργειαν τῆς πικρᾶς. Inter uirtutes uero, quas amygdalae amarae, prae dulcibus, obtinent, hypnotica illis atque anodyna a citato auctore adscribitur, ἀμύγδαλα δὲ ἐσθιόμενά ἐστιν ἀνώδυνα, κοιλίας μαλακτικά, ὑπνωτικά, amaras nempe amygdalas commestas, dolores adimere, aluum emollire, ac somnum procurare, DIOSCORIDES (q) scribit. Oleum ex amarissimae expressum amygdalis, cum desiderato fructu atque effectu, in colicae cura passionis CRANIVS (r) dedit. Sunt praeterea alii ex antiquorum ac recentiorum medicorum cohorte, qui amaras ad praecauendam ebrietatem amygdalas, pro certissimo subsidio habent ac uendunt, in quorum numero saepe adductus DIOSCORIDES (s) reperitur, qui ἀμύγδαλα ἀμέθυστα προλαμβάνόμενα ὅσον πέντε ἢ ἕξ, pronunciat. Ex eodem sua desumpsit auctor Γεωπονικῶν, (t) qui idem, ad abarcendam crapulam, consilium dat, idemque, eadem dosi, remedium praescribit; οἶνον πολὺν πίνοντα μὴ μεθύσκεσθαι, quo nempe ex multi deglutitione uini, aliquis ebrietatis expers permaneat, haec idem tibi commendat, πνεύμονα αἴγιον ὀπτήσας ἐσθιε, ἡ ἀμύγδαλα πικρὰ νῦσις φάγε πέντε ἢ ἕξ, ἡ κρέμβην ὠμὴν προέσθιε, καὶ οὐ μεθύσκη. Quo plures uero obseruationes, commemorati amararum usui amygdalarum succedentis effectus testes prostant, eo minus de huius in dietis fructibus residentis uirtutis praesentia dubitandum. Quemadmodum autem eandem facultatem illis non prorsus denegandam, ita nec promiscue concedendam esse, arbitramur; in subiectis enim solidorum laxitate atque atonia, & feri abundantia laborantibus, amygdalae amarae, flaccidiores irritando partes, languentem exsuscitant motum, humorumque per uniuersum corpus progressum adiuuant, & dehinc abundantis copiam feri, per auctas lotii, sudoris, aliasque secretiones, minuendo, iustam, quae inter solida ac fluida debet adesse, proportionem tuentur, tuendoque illam, ingruenti ex potus ingurgitatione ebrietati remoras iniiciunt. Profunt

ita

(n) Oper. lib. de mat. med. i. cap. 176. p. 83. (o) in Not. ad Prax. med. Regii p. 542. (p) lib. cap. & p. cit. (q) loc. cit. (r) loc. cit. (s) loc. cit. (t) lib. & edit. cit. p. 202. & 203.

ita amygdalae amarae huiusmodi, quorum naturam modo explicauimus, subiectis, idem uero iidem fructus in siccioris & biliosae hominibus constitutionis minime praestabunt, potius alienos plane ab antecedentibus effectus hinc resultantes deprehendemus, nam in iisdem amygdale amarae comestae, solidorum fluidorumque motum & attritum intendendo, non abarcendae, sed accelerandae seruiunt ebrietati, & loco emolumenti, quod ab iisdem speramus, nausea, uomitus, cardialgia, colica, animi deliquium, aliaque grauiora excitantur symptomata. Studiosi recordor, qui ad conuiuium inuitatus, quo strenui munere heluonis rite fungi posset, non ante uini saltem aliorumque deglutitionem potulentorum, sed inter hausta quoque hauriendaque pocula, aliquot amaras comedens amygdalas, illico, trunci instar, ac si deleterium accepisset uenenum, obrigit, & hinc in lectum deportatus agitatedusque, largiorem humoris acrioris atque urentis, uti aiebat, reiecit copiam, cui deinceps atrocissima atque acutissima passio cholericam successit, qua per duos dies misere excruciatum, difficillimo negotio, indefessi cura medici, denuo conualuit. Noui pariter Iureconsultum, qui, dum mercatoris, bona sua creditoribus relinquentis, merces examinarentur, assumtis aliquot, uentriculum roborandi ergo, ex barbae tonsoris consilio, amygdalis amaris, uertigine, nausea, uomitu, ac uehementissimis torminibus affectus fuit. Similem ex harum amygdalarum pastillis, qui sub nomine *macronum* uenduntur, effectum, in puero animaduerti atque annotaui.

XXVI. Non minus igitur allegati fructus hominibus, quam auiibus, uulpeculis, ac catellis, quos horum usu perimi, notissimum est, infesti ac noxii, abusus culpa sunt atque euadunt. Eandem, nec aliam causam, examinantes mala, quae nux uomica excitauit, accusandam esse, iudico. Non quidem ueterum scito omnino subscribendum puto, qui specificam uirtutem alexipharmacam huic nuci tribuentes, eandem ad electuarii de ouo dicti, ac pro praecipuo pestis antidoto habiti compositionem adhibeant. Nec BARTOLETI (u) sententiam meam facio, qui discrepantem subiectorum constitutionem haud distinguens, laetam eiusdem usu stupiditatem conciliari perhibet, ita, ut hinc hilares & liberales redditi omnia reuelent, atque ad quaeuis perficienda se

E 2

promptos

(u) Vid. Boeclerus in notis ad Cynosuram mater. medicae Hermanni Part. I. cap. 5. p. 338.

promptos paratosque exhibeant. Multo minus ad Medicorum Scaphu-
 sensium castra transeo, qui ad experientiam prouocantes afferunt, (x)
 quod nux uomica non uirulentae tantum gonorrhoeae praesens sit re-
 medium, sed in febribus etiam tuto praescribatur. Vti uero ab his,
 tum nimium nuci uomicae tribuentibus, tum particulare cum uniuersali
 confundentibus, iure meritoque dissentio, ita nec peraeque illis in
 omnibus assensum praebeo, qui nucem uomicam, ut absolutum uene-
 num narcoticum, e foro medico penitus proscribunt. Est utique dra-
 sticum, nux uomica, remedium, uomitum atque alui deiectionem ma-
 xima concitans uehementia; interimuntur eadem exhibita canes ac fe-
 les; eandem, duarum pondere drachmarum assumptam, homini quoque
 lethalem esse, lubens TABERNAEMONTANO (y) concedo; nec alie-
 nus sum a WEDELII (z) mente, monentis, ut in dubiis mitiorem ac
 tutiorem sequamur uiam. Sed quis tam stupidi ingenii, tam blenni
 bardique iudicii, ut exinde mox remedium aliquod plane reiiciendum
 ducat, quia forte, quia uehemens, quia in statu minus accommodato,
 aut largiori, quam decet, quantitate adhibitum, multa atque atrocis
 symptomata, ipsamque accersit mortem? Distingue usus uirtutes at-
 que emolumenta a uitiis ac detrimentis, quae affert abusus, ac perpen-
 de, quod necessaria semper inter morbi causam, ac remedium huic op-
 ponendum, sit proportio; si fortior igitur causa grauiorem accersens
 morbum, fortiori eadem subigenda ac remouenda medicamento, prae-
 cipue ubi periculum est in mora. Quomodo igitur uitium nuci uo-
 micae, cuius usu plures a febre tertiana liberatos uidit WEDELIVS, (a)
 quod, alio a foemina malefica exhibito ueneno, commissum fuit, impu-
 tari potest. Minime uero promiscuus huius remedii usus, quo reddi-
 tur uenenum, approbandus; nam nux uomica, nec specificum anody-
 num, nec febrifugum est, sed illis saltem atrocioris infirmitatibus ge-
 nii medetur, quarum essentia & causa in uiscidioris accumulatione mas-
 sae, lenioribus non remouenda remediis, consistit. Innumeris ita ex-
 perimentis, salutarem illius nucis usum, usu electuarii de ouo dicti, quod
 ingreditur, constare, BONETVS (b) testatur. Eiusdem electuarii
 ad

(x) uid. Koenigius Mat. Med. Regn. Veget. Sect. 4. p. 938. (y) Herbario
 p. 650. (z) Amoen. mat. med. lib. 2. Sect. 2. cap. 4. §. 7. p. 337.
 (a) lib. & loc. cit. (b) Mercur. compitalit. lib. 19. de alexipharm.
 cap. 27.

ad Maximilianum relati utilitatem, in pestis cura, MINDERERVS (c) maxime praedicat. Sui conseruationem eidem in acceptum esse referendam, WEPFFERVS (d) fatetur. Alii ex nucis uomicae drachma una, & sufficienti uini absinthii quantitate, infusum, magnarum ad quartanae extirpationem febris uirium, teste HARTMANNO, (e) pararunt. Non paucos ex plebe, uomicae partem nucis, magno suo commodo, ad eliciendum sudorem, deuorasse, MINDERERVS (f) commemorat. Nucem uomicam radici gentianae sociatam, cum exoptato contra quartanam febrem successu, praescriptam fuisse, Ephemerides Naturae Curiosorum (g) confirmant. In tertiana, sudoris promouendi ergo, idem remedium cum aliis prudenter iunctum, ante paroxysmum, non sine fructu, MAYERNE (h) praescripsit. Taceo iam emeticum Nicolai, ad cuius compositionem, teste WECKERO, (i) nux uomica adhibetur; taceo decocta uulneraria, aliaque remedia, quorum ex nucibus confectorum uberiores FRICCIUS (k) catalogum affert; omnia enim in eo conueniunt, quod uirtutem resoluentem ac stimulantem, eamque nunc maiorem, nunc minorem possideant, quam ueteres, neglecto exactiori examine, pro uirulentia neruis inimica habebant.

XXVII. Mirandum certe, quod plures medici, remediis una eademque, licet diuerso gradu, principia obtinentibus, discrepantes plane tribuerint uirtutes, drasticonum classi uenenorum alia, alia confortantium catalogo remediorum annumerantes. Quid enim nuci uomicae, si elementa, quibus constat, spectes, similius, quam absinthium? Cui uero praestantiores, quam absinthio, uires neruinae, & cui maior ex aduerso uirulentia neruis infesta atque inimica, quam nuci uomicae, adscribitur? Insigne remedium, chyli seruiens correctioni, atque excitando promouendoque fauens appetitui, absinthium a KOENIGIO (l) dicitur. Eandem herbam, polychrestum BOECLERVS (m) remedium, aperiens, attenuans, incidens, anticachecticum, hepaticum, spleneticum, uerum bilis & sanguinis condimentum, uisce-

E 3

ra

- (c) tract. de Pestilent. p. m. 217. (d) tract. de cicut. aquat. cap. 13. Schol. 2. (e) uid. Friccius lib. cit. cap. 22. p. 377. (f) lib. cit. cap. 3. (g) Dec. 2. Ao. 2. obs. 96. (h) tract. de febr. cap. 4. (i) Antidot. lib. 2. Sect. 21. p. 814. (k) lib. cit. cap. 22. p. 370. ad 393. (l) Mat. Med, Regn. Veget. Sect. 4. p. 708. (m) Lib. cit. Part. 1. cap. 6. p. 494.

ra roborans, uocatur. Ex IOH. FEHRII (n) mente, absinthium sudorem mouet, putredini atque ipsi pesti resistit, obesitatem minuit, foecunditatem parit, paralyfi medetur, surditatem curat, hydropem tollit, arthritidem aufert, uermes necat, crapulam auertit, somnum inducit, nauseam, quae in mari nauigantibus familiaris, praecauet. Eisdem & longe plures adhuc uirtutes in absinthii descriptione occupatus DIOSCORIDES, (o) enumerat, ἀψίνθιον, αἰτ, δύναμιν ἔχει θερμαντικὴν, συπτικὴν, πεπτικὴν, καὶ ἀποκαθαρτικὴν τῶν ἐνηρηκότων στομάχῳ καὶ κοιλίᾳ χολωδῶν ἔστι δὲ καὶ οὐρητικόν, καὶ ἀκραιπάλλον, προπινόμενον καὶ πρὸς ἐμπνευματώσεις δὲ ἀρμόζει, καὶ κοιλίας καὶ στομάχου ἀλγῆματα. Ad hepatis ac uentris inflammationes discutendas, absinthium GALENVS (p) commendat, ac ponticum uulgari praeferens, hisce suam indicat sententiam: τὸ ποντικὸν ἀψίνθιον αἰρεῖσθαί, βέλτιόν ἐστι εἰς τὰς ἥπατος καὶ γαστρὸς φλεγμονάς. Nihil uero magis miror, quam, quod huic herbae copioso ac penetrante sale uolatili oleoso ac fixo instructae specificam resistendi crapulae facultatem multi tribuant. Hac opinione, praeter DIOSCORIDEM, (q) prouti ex iam citatis uerbis patet, NONVM (r) quoque occupatum inuenio, qui de his absinthii uiribus, suam mentem sequentibus declarat: ἀμέθυστα δὲ ἂν εἴη ταῦτα, ἀψίνθιον πρῶτῃ νῦστιν πότιζε. Si uero hic aliquid absinthii ieiuno stomacho adhibiti usus praestat, idem saltem in subiecto mere phlegmatico, eadem, uti amararum occasione amygdalarum, explicatum, ratione, perficiet, alias autem absinthium, haud ultimum, inter ea, quae ebrietatem ac stupiditatem celerrime inducunt, locum sibi uendicat. Minor certe uini quantitas, cui absinthium inditum, longe citius ac facilius crapulam adducet, quam largior ac duplo maior uini simplicis purique copia. Ac pessima sane illorum hominum est consuetudo, qui lupuli loco, uel una cum lupulo, largiorem absinthii quantitatem, cereuisiae coquendae, uel iam coctae, addunt, & hac methodo, potum maxime ac cito inebriantem, frequentem intensioris cephalalgiae, ophthalmiae, stupiditatis, amentiae atque

(n) tract. de hirapicra, seu analectis de Absinthio. (o) Oper. ed. cit. lib. 3. cap. 26. p. 183. (p) de simplic. facultat. lib. II. cap. 16. (q) Libr. loc. cit. (r) Lib. qui graece & latine de omnium particularium morborum curationibus prodiit in quo Argentorati 1568. cap. 15. περι ἀμέθυστων p. 19.

que apoplexiae auctorem, conficiunt. Ad apoplexiam inducendam, absinthii abusum aptum esse, WEDELIVS (s) aliorum fultus experientia, annotauit. Hoc ipsemet ingenuè fateri teneor, quod modico cereuisiae absinthio adulteratae usu, multa aliquando incommoda, ignorans primum eorum originem, perceperim, quae omnia, alia adhibita cereuisia, euanescebant. Plura adhuc grauioraque, extracto essentiaque absinthii accersita symptomata in multis obseruauit aegrotis, vulgi enim ab antiquissimis recepta temporibus consuetudo est, ut, ingruente quodam affectu, prostrato appetitu, languente solidorum robore, aut apparentibus quibusdam febris prodromis, illico ad absinthii & absinthiacorum usum confugiant. Praeterlapso praesentis anni mense Iunio, nuncium ad me mittebat aegrotus, medicinam sedandae fiti, delendo aestui, ac remouendo parem peruigilio, de quibus ualde querebatur, desiderans; examinatis, quae hic attendendae erant, circumstantiis, dum sollicitus in horum symptomatum originem inquiri, percipiebam, quod aeger tertiana laborans febrim in criticam incidit diarrhoeam, ad quam una cum febre extirpandam, absinthii extractum largiore adhibens quantitate, summa uirium prostratione, intolerabili aestu, anxietate atque alui constipatione affectus fuerit, & iam tertium, a quo ita se habuerit, diem esse. Absinthio, si salis sulphurei atque acrioris copiam, & ab eodem resultantem uim narcoticam respicias, certe non inferior, superior potius, Scarlaea, quam & Horminum dicunt; eadem enim graeolenti ac penetrantissimo, quam spirat, odore, neruos uehementer irritando, caput maxime turbat. Egomet, quoties scarlaeae odorem hausi, toties mihi capitis dolorem, uertiginem, & somnolentiam accersui. Belgis ex eodem fundamento haec herba maxime exosa est, praecipue cum cereuisia cocta, quia amentiae, teste experientia, ansam dedit, unde quoque Belgarum prouerbium: *Bier mit Scarley, Macht de Boer bley.* Lupulus easdem cum allegatis modo herbis habet uires, sed remissiores; lupulus cum lacte coctus atque dolenti applicatus parti, mollit, mulcet, resoluit; cocta uero cum cereuisia eidem tum fragrantiam & saporem amarum, tum uim inebriandi conciliat, hinc cereuisiae quo uberiori lupuli copia impraegnatae, eo magis excitandae ebrietati, ac generando somno fauent.

XXIIX. Vnum hoc etiam atque etiam dicendum & monendum, quod cereuisiae his aliisque similibus largius saturatae, uel adulteratae herbis, uerbi gratia, myrto palustri, aut althaea lutea Theopraستي, frequentem febrium continuarum aliorumque morborum causam constituent, quae mala, eo uberiori, ab huiusmodi deglutitione potulentorum, segete, propullulabunt, quo magis Nicotiana simul herba abutamur, quae haud ultimum, inter anodyna ac narcotica, remedium ac uenenum existit. Nicotiana, petum quoque dicta, sale uolatili fixoque acerrimo, ac substantia sulphurea pinguiore, a quibus uis resoluens, purgans, anodyna, ac hypnotica deducenda, abundat. In frequentissimo usu est accensorum fumus foliorum, accommodatae ore receptus atque iterum reiectus fistulae ministerio, quo excedens uiscidorum humorum massa, per irritatos ductus glandulasque saliuales, excernitur, ita, ut praestantissima morborum a feri copia & uisciditate solidorumque laxitate prouenientium medicina, modo modus in eius usu obseruetur, merito nuncupari queat. Nobile ita & praestantissimum Nicotiana remedium, uiscida attenuans, superfluum lympham euacuans, partes uulneratas consolidans, exulceratas impuroque obsessas tabo abstergens ac mundificans, si congrua adhibeas ratione; pessimum ex aduerso & pestilens plane uenenum detestando ac perpetuo redditur abusu, lethargum, tetanum, apoplexiam, hecticam accersens. Dependent igitur tum uirtutes, tum uitia nicotianae, a uaria eiusdem applicatione, praeparatione, uarioque, quo eadem utimur, modo; eadem enim minime pro panacea, quia multis profuit, reputanda, nec ob perniciem & mala, quae plures sibi illius abusu conciliarunt, plane, tanquam atrocissimum uenenum, reiicienda. Oleum nicotianae destillatum, sanguini iniectum, praesentaneam, VIGANO, (t) FRANC. REDI, (u) & HARDERO, (x) testibus, mortem infert. Infusum, decoctum, puluis & succus, ore assumpta, per superiora atque inferiora uiscidarum colluuiem cruditatum euacuant. Succus ulceribus fistulosis immixtus egregie mundificat & consolidat. Nicotianae cum saccharo sociatae decoctum, & illius fumus, ad uomicam empyematicorum rumpendam, mirae remedium efficaciae, ab EPIPHAN. FERDINANDO (y) dicitur,

(t) Chym. p. 36.

(u) in Experimentis circa res diuersas naturales p. 13.

& sequ. it. p. 54.

(x) in Apiario obs. I. usque ad 7.

(y) Hi-

stor. med. mirab. obs. 32. & 45.

dicitur, & salutaris illius effectus adductis confirmatur historiis. Non omnibus uero huius herbae usus promiscue commendandus; siccioribus plane non conducit, in iis quippe serum non abundat, sed deficit, cui resoluendo euacuandoque petum seruit, hinc in huiusmodi subiectis omnia eius usu corrumpuntur, destruuntur. Nec eadem proficua censenda in morbis, quorum ratio formalis, in alcalini copia salis, aut biliosae excessu materiae, nimiaque humorum tenuitate ac resolutione consistit. Clauam e contra Herculeam, morbis, qui a uiscido, extirpandis, sufficientem, petum constituit. Mirabilia sunt, scribit ZACVTVS LV-SITANVS, (z) quae de nicotianae emolumento referunt auctores, praesertim Monardus & Clusius, sed mirabilius est, quod de eius efficacia, pro debellanda epilepsia, expertus sum. Plures natu grandes uidi, quibus plurima auxilia, nec cauteria in capitis ambitu aperta, diuque seruata, opitulari potuerunt, imo malo in peius ingrauescente, uitam cum morte commutassent, accessionibus saeuissimis epilepticis prehensi, nisi hoc excellens, aut, ut melius loquar, antidotum praestantissimum, tantum malum extinxisset. Simili felici successu, in curanda epilepsia, peto, clysinatis forma, HANNEMANNVS (a) usus fuit. Syrupo de Peto in commemorati medela morbi maximam pariter uim tribuit RIVERIVS, (b) eundem uero, quia uehementissimum est remedium, nonnisi a prudenti medico usurpandum esse, monet.

XXIX. Certum quoque est, quod foliorum nicotianae fumus, in hominibus, quos frequenter catarrhi, ex seri prouenientes abundantia ac uisciditate, diuexant, plurimum, ad prosperae defensionem ualitudinis, conferat. Meliorem autem hinc effectum expectare possumus, si huius herbae fumum consueta haurientes methodo, simpliciore potum, tenuiorem nempe cereuisiam, paullatim parciore sorbeamus quantitate, omnibus spirituosus, uino scilicet generoso, aquis uitae, quae nimiam humorum resolutionem, aestum, ebrietatem pariunt, repudiatis.

F

uero

(z) de medicam. princip. lib. 29. obs. 23. (a) Ephem. nat. Cur. Dec. 2. Ao. 3. obs. 51. (b) Lib. 1. Prax. cap. 8.

uero ratione, doloribus uigiliisque petum succurrit, radicalem altera, altera palliatiuam praestans curationem. Radicalem doloris ac peruigilii, a limpha abundante ac crassiore prognatorum medelam, tum resoluendo, tum euacuando, palliatiuam uero, in aliis a contraria causa ortis infirmitatibus, ebrietatem generando, perficit. Hunc in finem, ebrietatem scilicet accelerandi, dolorisque perceptionem impediendi ergo, nonnulli ex imprudentum turba medicorum, uinum generosius, aliaque potulenta spirituosae, una cum herbae nicotianae fumo, commendant, prouocantes ad IVLII CAPITOLINI historiam, qui de Imperatore Maximo refert, eundem, a Senatu, tanquam Romani hostem populi, delatum, in uehementem incidisse maniam, nec alio eandem auxilio potuisse auferri, quam ebrietate, cuius subsidio naturalis somnus, somnique beneficio, pristina mentis tranquillitas fuerit restituta. Ast circumstantiis, quae in hac historia occurrunt, rite perpensis, nullum ebrietas, sed sufficiens accommodati potus quantitas, locum inuenit. Potus certe, si sit congruus, plus omnino, quam plurium remediorum farrago, quibus saepe mirum in modum miseri torquentur aegroti, praestat, atque optimum morborum, doloris, & peruigilii auxilium est; ebrietas econtra, potulentorum concitata abusu, praesentis perceptionem doloris impediendo, nouam, grauiori atque acerbiori, cum discussa, apparenti, ebrietate, materiam fomitemque praebet. Non sine ratione hinc dixi, quod accommodatum potulentum, sufficienti haustum quantitate, optimum constituat auxilium anodynum ac hypnoticum. Respice aegrotum, gelatinosis exhaustum succis, quam bene idem sese ex diluentis usu potus habebit, quam tranquillo fruetur somno. Siste tibi porro hominem, pituitosa laborantem dyscrasia, uariisque exinde pectoris uentriculique afflictum incommodis, quanta idem, ex meracioris poculis uini, emolumenta percipiet, quam suauis membra dolore & uigiliis fatigata fessaque quies occupabit & recreabit. In altero igitur casu, cum PINDARO ἀριστον μὲν ὕδωρ, hoc est, aquam, eaque, quae ad illius naturam proxime accedunt, optima pronunciamus anodyna & hypnotica; in altero uero, οἶνος, κακῶν ἀντίδοτον, καὶ ἀγαθόν

ἀγαθὸν μέγιστον, uino nempe illam, de qua nobis hic sermo est, uirtutem, cum Philosopho Graeco, adiudicamus.

XXX. Maximum uero inter aquas, nec leue inter tot uinorum genera, maius adhuc inter tam uariae cereuifias naturae discrimen intercedit. Hic illis, ille his, ordinarii loco potus, ad succorum perspiratione aliisque secretionibus perditorum & dissipatorum restaurationem, quotidie utitur. Omni igitur dispiciendum atque annitendum cura, ut congruum seligentes, ac sufficienti haurientes quantitate potum, quamcunque doloris & uigiliarum causam a nobis prudenter abarcendo, naturalem, ordinario tempore, somnum, ac reliquas corporis mentisque functiones promoueamus, & sanitatem quam diutissime sartam retamque conseruemus. Optimus in his magister, usus tibi erit, indicans, quid fugiendum, quid faciendum sit. Adeoque, si ex aquae potu bene te habes, eandem, nec aliud constanter adhibe potulentum; si tibi ex aduerso uinum conducit, & eodem tibi tuaeque ualetudini consulas, necesse erit. Nec facile ea mutes, quae tibi profuerunt, neque inanis illa persuasio te occupet, quod omnibus peraeque hominibus, somnum inducendi, doloresque sedandi fine, uinum conueniat, uel, quod in hoc illo uini genere specifica uirtus tonica, anodyna, ac hypnotica haereat, pertinaces enim uinum uigilias aliis, aliis soporosos, idem, affectus, ipsamque apoplexiam accersit; mosellanum aliis, aliis rhenanum profuit; dulce aliis, aliis, acidum opem tulit. Quemadmodum uero inter cereuifias eae, quae uberiori lupuli, aut asiarum herbarum amararum quantitate sunt saturatae, magis somno generando fauent, ita quoque uinum, quo pinguius, quo maiori salis & sulphuris copia instructum, eo praestantius in phlegmaticis est tonicum, anodynum, atque hypnoticum remedium. Dehinc quoque uinum, ex uite iuxta herbas narcoticas plantata paratum, magis se uirtute paregorica & somnifera commendat, quale est uinum, mandragorae elementis imbutum, cui facultatem hypnoticam, PLVTARCHVS (c) tribuit.

ὁ μανδραγόρας, scribens, ταῖς ἀμπέλοις παραφύομενος καὶ διὰ
 διδούς τὴν δύναμιν εἰς τὸν οἶνον μαλακωτέραν ποιεῖ τὴν καταφο-
 ρὰν τοῖς πίνουσιν. Nouit & hanc mandragorae uino additae
 uirtutem Hannibal, qui, teste IULIO FRONTINO, (d)
 missus a Carthaginensibus aduersus rebellantes Aphros, cum sci-
 ret, gentem esse auidam uini, magnum eius modum mandrago-
 ra permiscuit, cuius inter uenenum & soporem media uis est.
 Tunc praelio leui commisso, ex industria cessit; nocte deinde
 intempesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, & omni ui-
 no infecto, fugam simulauit, quumque Barbari, occupatis castris,
 in gaudium effusi medicatum merum auide hausissent, atque in
 defunctorum modum strati iacerent, reuersus cepit eos ac tru-
 cidauit.

XXXI. Similis omnino mandragora naturae, cum opio,
 hyoscyamo, ac solano, existit, & debito adhibita modo, dolori
 uigiliisque remouendis seruit, illius autem interne adhibitae
 abusum sopor & delirium sequuntur. A multis mandragora,
 tanquam specificum aphrodisiacum, ac sterilitatis remedium, lau-
 datur. Satis etiam notae sunt fabulae aniles, quae de magica
 radice mandragorae uirtute narrantur. Certiori fundamento
 DIOSCORIDIS (e) nititur sententia, qui, praeter alias uir-
 tutes, hypnoticam mandragorae adiudicans, hisce utitur: τὰ
 δὲ μῆλα μανδραγόρου ὀσφρανόμενα, καὶ ἐσθιόμενα, καρωτικά,
 καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν χυλός. Atque idem, (f) paulo ante, de alio
 pomorum mandragorae genere, scribit, iisdem iucunde cum
 grauitate quadam olentibus, si mandantur, pastores quodammodo
 soporari. De se ipso LEVINVS LEMNIVS (g) refert,
 quod ex suspensis in suo museo mandragorae pomis, adeo so-
 mnolentus fuerit redditus, ut aegre somnum excutere potuerit,
 & quum omnibus obluētans uiribus difficulter idem obrinuerit,
 nec sufficientem tanti ueterini causam inuenerit, se tandem qua-
 quauersum oculos dirigentem, a tergo pomum mandragorae
 aduer-

(d) Libr. Stratagemat. 2. (e) Oper lib. de mat. med. 4.
 cap. 76. p. 274. (f) lib. & cap. cit. p. 273. (g) de her-
 bar. biblic. explicatione cap. 2. p. 7.

aduertisse, quo remoto, pristina corporis mentisque alacritas redierit. Variis haec mandragorae uirtus prouerbiis ansam dedit; mandragoram ita bibisse dicuntur, qui adeo stupidi, desides, ac fere omni honoris sensu destituti, ut excitari nequeant, cum contrarium de contrariae hominibus indolis pronuncietur; & *Φανεί-
ται*, scribit IULIANVS CAESAR, (h) *πολὺν πᾶνυ μαν-
δραγόραν ἐκπεπωκόως*; Sic & DEMOSTHENES, (i) gen-
tis suae stupiditatem & segnitiam increpans, haec affert: *ἀλλ'
ἔδὲ ἀνεγερθεῖναι δυνάμεθα, ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν, ἢ τί
Φάρμακον ἄλλο τοῖστο εἰκάμεν ἀνθρώποις*. Cum uero man-
dragora ab aliis, nempe GALENO, (k) DIOSCORIDE, (l)
THEOPHRASTO PARACELSO, (m) laudetur, atque
ad multas & grauiores infirmitates curandas, praescribatur, ab
aliis econtra, BONETO (n) scilicet, DAN. LVDOVICI, (o)
culpetur, eiusque usus planè repudietur, meliorem & tutiorem,
se ex his difficultatibus extricandi, uiam non inuenio, quam, si
relictò auctoritatis praeiudicio, rationem atque experientiam se-
quentes, internum externumque mandragorae usum, eadem do-
si, eodem uehiculo, iisdem cautelis, quas in opii explicatione,
cum quo paria facit, suppeditauimus, admittamus, omnem au-
tem, omni modo, abusum reprobemus.

XXXII. Male quoque audiunt, & magis adhuc narco-
ticae metu uirulentiae exosa sunt diuersa solanorum genera, in-
ter quae, solanum maniacum, Graecis *εργύχρον* dictum, pro pes-
simo habetur ueneno. Idem utique, atrociorum auctor malo-
rum, quae SCHENCKIUS, (p) & WEPFFERVS (q) annotarunt, persaepe fuit. Idem uenenum, intra uiscera copio-
se admissum, funestam, anno millesimo sexcentesimo septuagesi-
mo, die Augusti trigesimo primo, Neostadii ad Cocharum, Wur-

F 3

tember-

(h) in Epistola ad Calixenem. (i) Orat. Philippica quarta
(k) lib. 7. de compos. medic. sec. loca cap. 5. (l) lib. &
loc. cit. (m) uid. Friccius lib. cit. cap. 19. p. 345. & 346.
(n) Mercur. compitalit. lib. 19. Sylloge de anod. §. 9. (o) Dis-
sertat. 1. de anod. (p) Lib. obs. 7. obs. 8. & 9. (q) tr. de
Cic. aquat. cap. 17.

tembergensis oppido ducatus, stragem edidit, quam FABER (r) uberius peculiari descripsit libro. Haec autem non solani ipsius, sed abusus esse uitia, historia Ephemeridibus Naturae Curiosorum (s) inserta, confirmat, indicans, dysenteriam, subsidio infusi ex uino & solani baccis parati, curatam fuisse. His illustrandis & corroborandis apprime fauent DIOSCORIDIS (t) uerba, qui uarios, quos solani radix diuerso assumpta pondere, producit, effectus enarrans, hunc in modum de illius uiribus disserit: *δύναμιν δὲ ἔχει ἡ ῥίζα πινομένη μετ' οἴνου ἡ ἀπλήθος, φαντασίας ἀποτελεῖν, οὐκ ἀηδεῖς: δύο δὲ ἡ ποθεῖσαι, ἐξισάνουσιν ἀχρὶ τριῶν ἡμερῶν. τέσσαρες δὲ ποθεῖσαι, καὶ ἀναρῆσθαι.* Solano maniaco lenius illud est, quod ὑπνωτικὸν DIOSCORIDES (u) appellat, perhibens, illius succum remediis, quae ad dolorem mulcendum praescribuntur, admisceri, & huius radicis corticem in uino coctum, si ore detineatur, doloribus dentium succurrere. Eidem cortici uirtutem somniferam, ast ea, quae in opio residet, adhuc remissio-riorem, allegatus auctor uendicat, *ταύτης ὁ Φλοιὸς τῆς ῥίζης ἐν οἴνω ποθεῖς ἡ ὅλη, ὑπνωτικὴν ἔχει δύναμιν τῆ ὅπῃ τῆς μήκωνος ἐπιεικεστέρα.* Huic adiiciendum Dorycnium, quod parciore adhibitum dosi, somnum, largiori, mortem affert, *δοκεῖ δὲ τῆτο,* scribit de eodem DIOSCORIDES, (x) ὑπνωτικὸν εἶναι, *πλεονασθὲν δὲ ἀναρῆσθαι.* Eiusdem pariter cum solano uirtutis, forte etiam eiusdem generis herba fuit, quae in Parthorum regione, ab Antonii exercitu, prae fame, aliis obsoniis deficientibus, comesta, insaniam, obliuionem, lethargum & mortem, teste PLVTARCHO, (y) accersuit. Huc etiam Solanum tetraphyllum, seu herba Paridis, pertinet, quae, dum colligitur, membrorum stupiditatem ac rigiditatem inducit. Moly, cuius meminit HOMERVS, (z) si uera fuit herba, pro specie solani merito habetur. Solanum quoque, uel similis herba, fuit, cuius succo uinum panesque contaminatos, Duncanus cum Suenone simulate de urbis

(r) peculiari tractatu de Strychnomania. (s) Dec. 2. Ao. 3. obs. 64. (t) Oper. lib. 4. cap. 74. p. 272. (u) Lib. cit. cap. 73. p. 272. (x) lib. cit. cap. 75. p. 273. (y) in Vita Antonii, (z) Odyss. lib. 10.

bis Scotiae Bertham, quam Sueno obsidebat, deditioe agens, in castra obsidentium, sub amicitiae specie, misit, milites deinde hoc cibo potuque ebrios, somnoque profundo oppressos, uti BVCHANANVS (a) narrat, interficiens. His accensenda pariter Datura, quae & somnum, & amentiam, pro uaria, qua adhibetur dosi, & discrepante, cui exhibetur, constitutione, generat.

XXXIII. Commemoratis anodynis & narcoticis addo iam hyoscyamum, non contemnendae remedii uirtutis suppeditans, inter quae, semina a multis, repudiato radicum usu, approbantur. Hyoscyamus analysi chymica examinatus magnam salis & olei penetrantioris, copiam, non secus ac opium, praebet, relicto, post destillationem, in uasis fundo, tum oleo crassiore & foetido, tum substantia terrea ac uiscida. Tria hyoscyami genera, DIOSCORIDES (b) commemorat, duo, utpote deleteria, reiiciens, tertio saltem ad medicinam faciendam, laudato: *ἀμφότεροι δὲ οὗτοι μανιώδεις ὑπάρχουσι καὶ καρωτικοὶ, δύχρυστοι ἔυχρυστος δὲ εἰς θεραπείαν, ἠπιώτατος ὢν ὁ τρίτος, λιπαρὸς καὶ ἀπαλὸς καὶ χρωδῆς, ἄνθη λευκὰ ἔχων, καὶ τὸ σπέρμα λευκόν.* Hac ratione, ex Dioscoridis sententia, hyoscyamus albos ferens flores, ac similis semina obtinens coloris, inter medicamenta saltem locum habet; cui quoque GALENVS (c) assentitur, qui iisdem fere uerbis, in explicandis hyoscyami generibus ac uirtutibus occupatus, utitur. Ab allegatis auctoribus (d) succus ex rufis expressus feminibus, foliis, & caulibus, item semina, folia, ac radices, uario praeparata & cum aliis sociata modo, tam interne, quam externe, ad catarrhorum, tussis, inflammationis, fluoris albi, haemorrhagiae, podagrae, odontalgiae, aliorumque remotionem dolorum, commendantur. In febris quartanae cura, si post repetitas primarum uiarum expurgationes, non auferatur, HIPPOCRATES, (e) hyoscyami semen, milii magnitudine, cum aequali mandragorae parte, laseris succo & trifolio,

(a) Histor. Scot. lib. 7. p. 61. (b) Oper. lib. 4. cap. 69. p. 269. & 270.
 (c) lib. 8. simplic. (d) lib. loc. cit. (e) Oper. edit. cit.
 Tom. I. Sect. 5. de morb. mul. lib. 2. p. 474.

folio, in uino praescribit, ἢν δὲ μὴ ταῦτα ποιήσαντι, scribit Hippocrates, παύηται, διαλείπων δύο ληψίας, μετὰ τὴν κάτω καὶ θαρσιν, λούσας αὐτὸν πολλῶν θερμῶν, πίσσον τοῦ καρποῦ τοῦ ὑοσκυάμου, ὅσον πέγγυχρον, καὶ μαρδρογόρου ἴσον, καὶ ὀποῦ τρεῖς κυάμους, καὶ τριφύλλου ἴσον, ἐν οἴνῳ ἀκρήτῳ πίνειν. Pulvis ex haematitide, corallio, bolo, semine hyoscyami, & papaueris, cum rosarum sociatus conserua, praeclarum ab HEVRNIO, (f) medicamentum, ad perficiendam haemoptyscos curationem, dicitur. Succus hyoscyami, teste PLINIO, (g) sanguinem exscreantibus medetur. Potionem ex aquae hyoscyami libris tribus, ac dimidia syrupi florum papaueris erratici & cydoniorum libra paratam, tam felici in epidemicae medela dysenteriae successu, ex medicorum medico-chymicarum apprime gnari consilio, CLAVDERS (h) adhibuit, ut hinc effero humorum motu atque acrimonia temperata, cessarint uentris tormina, uiresque fuerint refocillatae. In nimio mensium fluxu hyoscyami usum IOH. MICHAELIS (i) laudat. Si praeterea euoluamus consulamusque RIVERIUM, (k) PLATERVM, (l) DOLAEVM, (m) MERCVRIALEM, (n) MAYERNE, (o) PARAEVM, (p) plures alias, tam interne, quam externe adhibendorum remediorum formulas, quas hyoscyamus ingreditur, & quae in multis morbis, ob salutarem, quem praestiterunt, effectum, magni aestimantur, inueniemus. Prae omnibus uero hic notanda, quae de externo hyoscyami, ad sedandos dolores, usu WEPFFERS habet, scribens, ab hyoscyamo tam certum, ad mulcendos remouendosque dolores, remedium peti posse, ut quidam, quasi diuino beneficio, ab illis fuerint liberati, & propterea hanc herbam, non ὑοσκυάμον, suum

(f) in Comment. ad aphor. Hippocr. qui in 12mo Lugd. Bat. 1638. prodiit, lib. 5. aphor. 13. §. 3. p. 353. (g) Histor. Nat. lib. 26. cap. 8. (h) Miscell. N. C., Dec. 2. A. 5. Obseru. 377. p. m. 360. (i) in not. ad Schroederi Pharmac. cap. 37. (k) Prax. 1. 7. cap. 6. (l) lib. 3. Obseru. p. 744. & 745. (m) Encyclopaed. med. 1. 2. c. 5. p. 270. (n) l. 1. de morb. puer. (o) Prax. 1. 1. c. 7. p. m. 23. (p) Chir. 1. 12. c. 18.

suam fabam, sed Διοσκύαμον, Iouis fabam, appellandam esse, censuerint. Nullum igitur, ab hyoscyami usu, periculum, modo in minima quantitate, congrua methodo, tempore, praeparatione, conuenientibus subiectis, exhibeatur, expectandum; nec est, cur eius usum, ETTMULLERO, BONETO, SCHROEDERO, subscribens, tantopere pertimescas, aut plane auerferis, nam, quod promiscua illius deglutitione, homines amentiam, uertiginem, spasmus, apoplexiam, mortem, quales obseruationes GODELMANNO, (q) BORELLO, (r) ALEXANDRINO, (s) SCHENCKIO, (t) annotatas inuenimus, sibi accersuerint, non hyoscyamo, sed hominum hyoscyamo abutentium temeritati imputandum.

XXXIV. Alias certe, si abusus detrimenta cum usus emolumentis confundere licet, optima quaeque ex foro medico medicamenta proscribenda erunt. Proscribendus sane ex hoc fundamento esset crocus, cuius nimia quantitas, condimenti loco exhibita, mulieri, uti refert ZACVT. LVSITANVS, (u) mortem attulit, ac cuius effluuia, agasonem & mercatoris famulum, SCHENCKIO, (x) & PETR. BORELLO, (y) testibus, interfecerunt. Manet nihilofecius crocus, optima morborum a serosa colluie & solidorum laxitate propullulantium antidotus, meritoque in tali causa statuque, philosophorum aroma, pulmonum cordisque anima, & uentriculi balsamum uocatur. Idem de coriandri seminibus ferendum iudicium, quae rancida temporis mora atque iniuria reddita, aut largius assumpta, capitis dolorem, oculorum caliginem, & demum insaniam excitarunt, cum tamen eadem, recentia imprimis, tum sola, & condita, tum panibus immixta, optimum condimentum, & medicamentum resoluens constituent. Merito hic quoque ab imperitorum medicorum calumniis uindicandus cortex chinae, qui subiectis phlegmaticis, neglecta sordium expurgatione, exhibitus,

G

exhibitus,

(q) tr. de Magis, Venef. & Lam. l. 2. c. 4. p. 35. (r) Obseruat. phys. medic. l. 4. hist. 5. (s) not. ad. c. 3. lib. Galeni, quod animi mores temperamentum corporis sequantur. (t) Obs. med. lib. 7. de sem. obs. 3. p. 853. & 854. (u) Prax. admir. l. 3. obs. 144. (x) l. 7. Obs. 147. (y) Cent. 4. Obs. 35.

exhibitus, hydropem, uiscerum obstructionem, stupiditatem, amentiam, atque affectus soporosos generauit, cum alii, congruo huius usu, praemissis accommodatis euacuantibus, non ab intermittentibus saltem febribus, sed aliis etiam morbis periodicis liberati fuerint. Quid iam dicam de cannabi, de coccula Indica, de lolio, quod, ob uirus suum, infelicis nomine satis notum est, omnia enim ista & nocere, si promiscue adhibeas, econtra uero prodesse, si congrua usurpes ratione ac dosi, plures docent historiae.

XXXV. Eodem plane modo in diiudicandis anodynorum externorum uiribus procedendum. Euellatur ex hominum mentibus inanis, de lapide Butleri, & anodyno uitrioli sulphure, persuasio, quae solo tactu, quoscunque dolores, ac quasuis infirmitates dicuntur curare. Topica pariter, quae somni conciliandi, dolorisque sedandi ergo, praescribuntur, non saltem causis atque origini morborum accommodata esse debent, sed eadem etiam, non nisi praemissis congruis remediis internis, si ab interna malum dependeat causa, adhibenda erunt. Maxima praecipue prudentia ac circumspectio in topicorum, arthritidi, scabiei, aliisque exanthematibus dicatorum applicatione, necessaria est, hic enim, uel nulla adhibeantur remedia externa, aut eadem sint aperientia; adhibitis alias adstringentibus, obstruentibus, critica materiae peccantis secretio sufflaminatur, eaque intra corpus retenta ac coaceruata, grauissimis misere excruciatu aegroti symptomatibus repente e uiuorum surripiuntur numero. Maiori uero fiducia remedia anodyna externa, si ab externis morbus prognatus sit causis, applicare possumus; ita dolor, quem aeris excitauit feruor, refrigerante & temperante abigetur epithemate; illum ex aduerso, qui a frigore ortus fuit, remouebit frictio, ac calidorum & resoluentium applicatio. Suum igitur cuique dandum, bonaque corporis constitutio, iis, quibus constat, defendenda, dolor uero, omniaque, quae humani integritatem corporis laedunt, accommodatis, hoc est, materiali morborum causae contrariis remediis, remouenda atque extirpanda sunt.